

Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti MSV Riiklik
Raamotukogu

Eesti MSV 20. aastapäevale
pühendatud
raamotukogutootajate teadusliku konverentsi
materjalid

2. ja 3. novembril 1960
Tallinnas

Tallinn
1961

Raamatukogutöötajate tead.
konverents ...

Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklik Raamatukogu

EESTI NSV 20.AASTAPÄEVALE PÜHENDATUD
RAAMATUKOGUTÖÖTAJATE TEADUSLIKU KONVERENTSI
MATERJALID

2. ja 3.novembril 1960

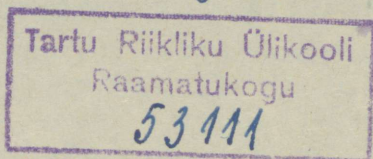
Tallinnas

Tallinn

1961

02
E 21

2

Vastutav toimetaja
R. Aare

На эстонском языке.

Научная конференция библиотечных работников,
посвященной 20-летней годовщине Эстонской ССР.

2 и 3 ноября 1960 г. в Таллине.

Tiraaž 500. MB- 09284

Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raama-
tukogu rotaprint 1961. Tellimise nr. 15.

Saateks.

Nõukogude Eesti 20.aastapäevale pühendatud raamatukogutöötajate teaduslik konverents organiseeriti Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu algatusel ja toimus 2.ja 3.novembril 1960.a. Tallinnas. Konverentsi eesmärgiks oli tihendada teaduslike raamatukogude vahelist koostööd uurimistööl alal ning anda ülevaade teaduslikust ja metoodilisest tööst raamatukogunduse ja bibliograafia alal nõukogude võimu aastail. Konverentsi tööst võttis osa hulgaliselt raamatukogutöötajaid üle kogu vabariigi, samuti külalisi V.I.Lenini nim.NSV Liidu Riiklikust Raamatukogust, M.J.Saltõkov-Štšedrini nim.Avalikust Raamatukogust, N.K.Krupskaja nim. Leningradi Riiklikust Raamatukogunduse Instituudist ja Läti NSV Riiklikust Raamatukogust.

Konverentsil kuulati ära kuus ettekannet, mille tekstid ja teesid on avaldatud käesolevas väljaandes. Peale selle esines veel pikema sõnavõtuga M.J.Saltõkov-Štšedrini Avaliku Raamatukogu esindaja, Leningradi Raamatukogudevahelise Nõukogu esimees sm. U.K.Mohhova, kes kõneles nimetatud ühiskondliku organi töökogemustest.

Sõnavõttudes konstateeriti, et vaatamata mõningaile saavutustele, on teaduslik-uurimusliku, teaduslik-metoodilise ja bibliograafilise töö alal veel palju teha. Meil puudub marksistlik-leninlik raamatu, raamatukogude ja bibliograafia ajalugu. Väga palju lünki on erialases bibliograafias. Kõneldi raskustest raamatukogunduse- ja bibliograafia-alaste väljaannete avaldamisel ning vajadusest rohkem tähelepanu pöörata bibliograafilise töö metoodika küsimuste arutamisele. Eriti rõhutati aga seda, et on vaja koordineerida raamatukogunduse ja bibliograafia alal tehtavat tööd vabariigis.

Edaspidi otsustati korraldada raamatukogutöötajate teaduslike konverentse kord aastas. Järgmine konverents peetakse 1961.a. sügisel Tartus.

Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu
metoodilisest tööst partei otsuste propageerimisel
ja NLKP Keskkomitee otsuse "Raamatukogude olukorrast
meie maal ja selle parandamise abinõudest" täitmisel

J.Saar

Fr.R.Kreutzwaldi nim.Eesti NSV
Riikliku Raamatukogu metoodika kabineti
juhataja

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus on raamatukogudele kui parteiorganisatsioonide tugibaasidele massilises, poliitilises ja kultuurhariduslikus töös alati pühendanud suurt tähelepanu.

NLKP Keskkomitee otsuses "Parteipropaganda ülesandeist tänapäeva tingimustes" on märgitud, et ideelises kasvatustöös ei kasutata täiel määral ära niisuguseid propagandavahendeid, nagu ajakirjandus, raadio, televisioon, kino, klubid, raamatukogud ja muud kultuurhariduslikud asutused, samuti paremad kirjandus- ja kunstiteosed.

NLKP Keskkomitee otsuses on näidatud ka abinõud propagandatöö parandamiseks. Mainigem neid, mida on vaja silmas pidada raamatukogude töötajail.

Parteipropaganda peaülesanne seisab selles, et sügavalt ja igakülgelt selgitada marksismi-leninismi ideesid, innustada töötajaid võitlusse partei poliitika elluviimise eest.

Suuline ja trükisõnaline propaganda peab mobiliseerima rahvahulki seitsme aasta plaani ja kommunismi ehitamise kogu programmi edukale elluviimisele, ta peab kaasa aitama töövõime tõstmisele ja tehnilise progressi kiirendamisele ja parimate kogemuste juurutamisele.

Tööstusliku ja põllumajandusliku töö parimaid eeskujusid on tarvis laiaulatuslikumalt populariseerida; tuleb aktiivsemalt

ära kasutada parimate kirjandus- ja kunstiteoste ideelist ja emotsionaalset mõju propagandatöö efektiivsuse tõstmiseks; korraldada kirjandus- ja kunstinäitusi ning lugejate konverentse kirjandusteoste, lavastuste ja filmide arutlemiseks; pöörata rohkem tähelepanu klubide, raamatukogude, lugemislauade ja teiste kultuurhariduslike asutuste töö parandamisele; kõik need asutused peavad kujunema - eriti maal - tõelisteks agitatsioon- ja propagandatöö keskusteks; poliitilise hariduse organiseerimisel tuleb raskuspunkt asetada iseseisvaks töötamiseks raamatuga.

Kommunistliku kasvatuses küsimustel on tänapäeva tingimustes väga suur tähtsus ja seda eriti sellepärast, et tuleb veel pikemat aega avaldada vastupanu imperialismi ideoloogilisele mõjule. Uue, sotsialistliku ühiskonna arengu huvid nõuavad ideoloogilise ja kommunistliku kasvatuses muutmist senisest palju tugevamaks.

Kõikide raamatukogude ja iga raamatukogu töötaja võitlusprogrammiks ning uueks etapiks raamatukogunduse arengul Nõukogude Liidus on NLKP Keskkomitee otsus "Raamatukogude töö olukorrast ja selle parandamise abinõudest meie maal".

Selle otsusega NLKP Keskkomitee kriipsutas alla raamatukogude suurele ja austavale osatähtsusele nõukogude inimeste vaimses elus. Ühtlasi püstitas ta ülesande raamatukogude muutmiseks poliitiliste, üldhariduslike, teaduslik-tehniliste, põllumajanduslike ja kutsealaste teadmiste propaganda keskusteks, parteiorganisatsioonide tugipunktideks töötajate kommunistlikul kasvatamisel.

Raamatukogude peamiseks ülesandeks on NLKP XXI kongressi ajalooliste otsuste propageerimine, kommunistliku partei ja nõukogude valitsuse poliitika selgitamine, partei ja valitsuse aktiivne abistamine, nõukogude inimestes kommunistliku teadlikkuse ja kultuurilise ning kutsealase taseme tõstmine. Raamatukogud peavad abistama töölistel, kolhoosnikutel ja intelligentsil laiendada oma teadmisi ja arendada esteetilist maitset, omandada teaduse ja tehnika uusmaid saavutusi ja eesrindlikke töökogemusi, aitama kaasa põlutehnilise hariduse levitamisele

ja noorsoo kõrgete moraalsete omaduste kasvatamisele.

NLKP Keskkomitee näitas ka, et raamatukogude töö sisu ja tase veel mitmel alal ei vasta kommunistliku ülesehitustöö nõuetele. Paljud raamatukogud täidavad puudulikult töötajate suurenenud nõudeid poliitilisele, tootmisalasele, tehnika-, teatme- ja ilukirjandusele. Paljudes raamatukogudes on massitöö mitterahuldav, ei kasutata kõiki võimalusi raamatute lähendamiseks lugejatele, ei informeerita lugejaid uuest saabunud kirjandusest, ei propageerita bibliograafilisi teadmisi.

Mitmed raamatukogud ei ole rõhku pannud kogu elanikkonna teenindamisele kirjandusega, ei tee midagi, et lugejad saaksid kogemusi iseseisvaks tööks raamatuga. Paljude raamatukogude materjaalne olukord on mitterahuldav. Veel leidub raamatukogusid, kel pole omaette ruume ja lugemissaale, nad paiknevad kõlbmatutes ruumides. On ka raamatukogusid, kel puuduvad lauad, toolid, kataloogikastid, riiulid.

Keskkomitee märkis ka, et NSV Liidu Kultuuriministeerium, ÜAÜKN ja samuti mitmed teised organisatsioonid ei tegele küllaldaselt raamatukogude juhtimisega, ei hoolitse tarvilikul määral nende materjaalse abistamise, kaadri valiku ja kasvatamise eest.

*

*

*

Ülalnimetatud partei ja valitsuse otsustest ja direktiividest on lähtunud Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklik Raamatukogu oma töös vabariigi rahvaraamatukogude metoodilisel juhtimisel ja abistamisel.

Raamatukogude abistamiseks partei ja valitsuse otsuste selgitamisel ja elluviimisel on koostatud metoodilisi kirju ja bibliograafilisi nimestikke, mis on nii trüki- või rotatorpaljunduses saadetud raamatukogudele.

Nende materjalidega on eeskätt varustatud Eesti NSV Kultuuriministeeriumi süsteemi kuuluvaid raamatukogusid ja osaliselt ka teiste ministeeriumide ja ametkondade raamatukogusid, nagu Haridusministeeriumi, Teaduste Akadeemia, Kõrgema ja Kesk-

Erihariduse Komitee, Ametiühingute, Kutsehariduse Peavalitsuse jt.

Metoodiliste ja bibliograafiliste materjalide koostamisel on silmas peetud teemade aktuaalsust seoses partei ja valitsuse otsuste elluviimisega.

Raamatukogude abistamiseks on välja antud järgmisi materjale.

Ühiskondlik-poliitilise kirjanduse propageerimise alal: Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakorralise XXI kongressi materjalide propaganda. Kogumik metoodilisi ja bibliograafilisi materjale raamatukogudele. 1959. 42 lk.

V.I.Lenin. 90 sünniaastapäev. Kogumik metoodilisi ja bibliograafilisi materjale raamatukogudele. 1960. 77 lk.

Eesti NSV 20 aastapäev. Kogumik metoodilisi ja bibliograafilisi materjale raamatukogudele. 1960. 60 lk.

Эстонская ССР. Рекомендательный указатель литературы. 1960. 79 стр.

Lühikesed kirjanduse soovitusnimestikud ühiskondlik-poliitilistel teemadel. 1958. 8 lk. (Rotaatorp.)

Raamatuplakati näidis-skeeme NLKP XXI kongressi otsuste propageerimiseks 1959. 9 lk. (Rotaatorp.)

Raamatukogude eesseisvad ülesanded NLKP XXII kongressi eel. 1960. 5 lk. (Rotaatorp.)

Elada, õppida ja töötada kommunistlikult. Soovitatava kirjanduse nimestik. 1959. 14 lk. (Rotaatorp.)

Kirjanduse soovitusnimestik NSV Liidu Ülemnõukogu IV istungjärgu materjalide propageerimiseks. 1960. 13 lk. (Rotaatorp.)

250 aastat Eesti ühendamisest Venemaaga (1710-1960). Metoodiline kiri. 1960. 7 lk. (Rotaatorp.)

Raamatukogulikke plakateid NLKP Keskkomitee juunipleenumi materjalide propageerimiseks. 1959. 7 lk. (Rotaatorp.)

Seitse aastak - otsustav etapp teel kommunismile. Kirjanduse soovitusnimestik NLKP XXI kongressiks. 1958. 6 lk. (Rotaatorp.) jt.

Rahvaste sõpruse temaatikal on varustatud raamatukogusid järgnevate meetodiliste kirjadega ühes kirjanduse soovitusnimestikega temaatiliste õhtute läbiviimiseks:

Tõstav ja rahuarmastav Hiina. 1959. 10 lk. (Rotaatorp.)

Tšehhoslovakkia sõnas ja muusikas. 1959. 11 lk. (Rotaatorp.)

Rumeenia rahvavabariik sõnas ja muusikas. 1959. 7 lk. (Rotaatorp.)

Ungari sõnas ja muusikas. 1960. 7 lk. (Rotaatorp.)

Tehnikaalaste teadmiste propageerimiseks on välja antud: Noorele raadioamatöörile. Kirjanduse soovitusnimestik.

1960. 24 lk.

Keemia kõigile. Annoteeritud soovitusnimestik. 1960. 28 lk.

Abiks autojuhile. Kirjanduse soovitusnimestik autojuhtide ettevalmistamisel ja kvalifikatsiooni tõstmisel. 1960. 24 lk.

Põllumajandusliku kirjanduse propageerimiseks on raamatukogusid varustatud:

Loomakasvatuse produktiivsuse tõstmiseks. Abiks loomakasvatajale. Kirjanduse soovitusnimestik. 1959. 51 lk.

Abiks kolhooside mehhanisaatoritele. Kirjanduse soovitusnimestik. 1959. 44 lk.

Aitame kaasa loomakasvatuse seitsmeaasta plaani täitmisele loomakasvatust käsitleva kirjanduse propageerimisega. Metoodiline kiri. 1959. 10 lk. (Rotaatorp.)

Reservide mobiliseerimine põllumajanduse edasiarendamiseks. Abiks rahvaraamatukogudele NLKP Keskkomitee detsembripleenumi otsuse propageerimiseks. Metoodiline kiri. 1960. 9 lk. (Rotaatorp.)

Täidame üldrahvaliku ülesande 100.000 tn liha ja 550.000 tn piima müümiseks riigile. Metoodiline kiri. 1960. 10 lk. (Rotaatorp.)

Võitlusse suurte maisisaakide eest. Metoodiline kiri. 1960. 6 lk. (Rotaatorp.)

Loomakasvatuse mehhaniseerimine tõstab kiiresti karjasaaduste tootmist ja alandab omahinda. 1960. 5 lk. (Rotaatorp.)

Kanakasvatus - suure tulukusega tootmisharu. Metoodiline kiri. 1960. 4 lk. (Rotaatorp.)

Küülikukasvatus - tulus haru loomakasvatuses. 1960. 4 lk. (Rotaatorp.)

Ilukirjanduse alal on koostatud ja raamatukogudele saadetud järgnevaid materjale:

Maksim Gorki (1868-1936). Kirjanduse soovitusnimestik. 1959. 75 lk.

XVIII ja XIX sajandi vene kirjandus. Bio-bibliograafiline kirjanduse nimestik. 1959. 152 lk.

Juhan Smuul. Kirjanduse soovitusnimestik. 1960. 40 lk.

L.N.Tolstoi. 50.surma-aastapäeva tähistamine. 1960. 10 lk. (Rotaatorp.)

50 aastat Aadu Hindi Eesti NSV teenelise kirjaniku sünnist. 1959. 7 lk. (Rotaatorp.)

100 aastat vene kirjanduse suurmeistri A.P. Tšehhovi sünnist. 1959. 9 lk. (Rotaatorp.)

H.Leberechti 50.sünni-aastapäeva tähistamine (l.dets. 1960.a.). 1960. 2 lk. (Rotaatorp.)

N.V.Gogol. Saja viiekümne aasta sünni-aastapäeva tähistamine. 1959. 13 lk. (Rotaatorp.)

Raamatukogutöö otseseks abistamiseks on ilmunud järgnevad väljaanded:

Süsteemaatiline tüüpikataloog rajooni- ja külaraamatukogudele. 1959. 429 lk.

Vananenud kirjanduse nimestik. (Liigid 0,4,5,6,61,63,7,7A,8,91).

Raamatukogunduse bibliograafia 1958. 1959. 61 lk.

Raamatukogunduse bibliograafia 1959. 1960. 72 lk.

Klassivälise lugemise nimestik V-XI klassile. 1960. 39 lk.

Metoodilise töö tugevdamiseks on välja töötatud metoodiline kiri "Rajooniraamatukogu raamatukogude töö metoodilise keskuse raajoonis", milles käsitletakse raamatukogude metoodilist abistamist rajoonis, metoodilise nurga sisseseadmist ja metoodiliste materjalide korraldamist rajooniraamatukogudes, õppetöö läbiviimist rajooniseminaride raamatukogude sektsioonis, kon-

sultatsioonide andmist, praktika korraldamist algajatele küla-
raamatukogude juhatajatele, raamatukogutöötajate metoodilist
abistamist kohtadel. Nimetatud metoodilise kirjaga rotaatorpal-
junduses on varustatud kõik kultuuriosakondade ja rajooniraa-
matukogude juhatajad.

Üheks väärtuslikumaks osaks metoodilises töös on paremini
töötanud raamatukogude töökogemuste avaldamine. Eelmistel aas-
tatel on välja antud järgnevad töökogemuste kirjeldused:

Nigol, M. Rakvere Rajooni Lasteraamatukogu tööst noorte
lugejate kasvatamisel. 1960. 20 lk.

Toome, A. Kirjandusliku kohtu läbiviimisest O. Toominga roma-
ani "Perekond Kirretid" järgi. 1959. 31 lk.

Aiandus ja kodutimbruse kaunistamine. Märjamaa Rajooniraa-
matukogu lugejate konverentsilt. 1960. 7 lk.

Lint, R. Lugejate konverents Hans Leberechti jutustusest
"Ühes majas". 1960. 17 lk.

Kiillaspea, A. Kirjalik lugejate konverents V. Grossi raama-
tust "Tiivasirutus". 1960. 31 lk.

Rahvaraamatukogude metoodilist juhtimist on teostatud
põhiliselt raamatukogutöötajate seminaride kaudu. On koostatud
seminaride õppekavad ja metoodilised juhendid ning kirjad õppe-
kavades ettenähtud teemade käsitlemiseks.

Seminaride läbiviimine rajoonides on senini olnud kõige
tähtsamaks lüliks raamatukogutöötajate kaadri teadmiste ja
oskuste omandamisel ja süvendamisel.

Tehes kokkuvõtet mõõdnud aasta jooksul raamatukogude
seksioonis käsitletud temaatikast selgub, et on suudetud kä-
sitleda kõiki raamatukogutöö küsimusi. On korraldatud seeria
õppusi raamatukogutöö tehnika miinimumi tundmaõppimiseks.

Mitme õppeaasta kestel on järjekindlalt käsitletud raama-
tufondi ja kataloogide organiseerimist. Alguses pandi suuremat
rõhku süstemaatilise kataloogi koostamise õpetamisele. Alates
1956. a. on mitmel korral antud juhiseid alfabeetilise kataloo-
gi koostamiseks.

Ulatuslikult on käsitletud ühiskondlik-poliitilise, loo-
dusteadusliku, teaduslik-ateistliku, tehnika, põllumajandusliku

ja ilukirjanduse propaganda meetodeid. Tõõ alalt lugejatega on käsitletud lugejate teenindamise individuaalse ja massitõõ meetodeid ning vorme.

Samuti on seminaridel rõõõ pandud plakatkirja oskuse ja raamatupropaganda näitlike vahendite kujundamise õpetamisele. Selle tulemusena on raamatupropaganda näitlikud vahendid enamikus kujundatud rahuldavalt ja kaunilt valmistatud raamatuplakateid kohtame paljudes raamatukogudes. Paljud raamatukogutõõtajad on valmistanud korraliku näitliku agitatsiooni ka kolhoosikeskuste, brigaadide ja teiste tootmiskohtade jaoks.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 40.aastapäevaks korraldati esimene vabariiklik raamatuplakatite ülevaatus-võistlus. 1961.a. Eesti NSV 20.aastapäevaks korraldati juba teine vabariiklik raamatuplakatite ülevaatus-võistlus. Raamatuplakatite ideeline tase ja kujunduse kvaliteet on tunduvalt tõõõsnud võõõrreldes eelmise korraga. Peab alla kriipsutama raamatuplakatite teemade aktuaalsust:

V.I.Lenini 90.stõõnni-aastapäeva tähistamine,
Eesti NSV 20.aastapäev,
NSV Liidu Ülemõõõukogu V istungjärgult,
Sõõõjale - ei! Tugevdame rahu loova tõõõõga,
Kas piibel on "pühakiri?"
Religioon on teaduse ja progressi vaenlane,
Usk on opiumiks rahvale,
Au ja kuulsus tõõõõle!,
Liha ja piima tootmise propageerimine oma rajoonis ja kolhoosis,
Looduse kaitseks,
Koduõõõmbruse kaunistamine.

Viimastel aastatel on suurendanud huvi ja elavust toonud raamatukogutõõõtajale seminaride korraldamine rajooni parimas raamatukogus. Et väljasõõõiduseminarid ei kujuneks mõõõne raamatukogu pealiskaudseks külastamiseks, siis tõõõõtati välja metoodika kabineti poolt metoodilised juhendid, milles kokkuvõõõtlikult oli tähelepanu juhitud jäõõõgnevale.

Väljasõõõiduseminaride eesmäõõõrgiks on tutvuda rajooni parima-

te külaraamatukogude tööga kohapeal terviklikult ja pakkuda võimalusi kogemuste varal õppida. Hoolikas ettevalmistamine kultuuriosakonna, rajooniraamatukogu ja külastatava külaraamatukogu poolt peab kindlustama väljasõiduseminari hea kordamineku.

Väljasõiduseminaril kohaliku külaraamatukogu juhataja tutvustab raamatukogu tööpiirkonda ja iseloomustab tema poolt teenindatavaid kolhoose, sovhoose ja muid ettevõtteid, annab seletusi lugejate paiknemise, raamatukogu nõukogu ja raamatukogu aktivistide kohta ja kirjeldab, kuidas need abistavad raamatukogu.

Samuti on vajalik tutvustada raamatukogu aruandelisi andmeid ja raamatukogu tööplaani ning kuidas selles peegelduvad raamatukogu tööpiirkonnas asuvate majanduslike ettevõtete ees seisvad ülesanded.

Väljasõiduseminare on hea eduga korraldanud Viljandi, Keila, Võru, Rakvere, Harju ja teiseo rajooniraamatukogud.

Metoodika kabineti poolt on soovitatud raamatukogude sektsiooni õppetöö paremaks läbiviimiseks rajooniraamatukogu kollektiivi kõrval kutsuda õppeaineid käsitlema ja praktilisi töid juhendama lasteraamatukogu töötajaid lastega töötamise küsimustes ja teadlikumaid ning tublimaid külaraamatukogude juhatajaid

Praktika on näidanud, et kui on suudetud kaasa tõmmata seminari teemade ettekandjatena arvukamalt esindajaid, siis ka õppetöö ise on kujunenud elavamaks ja viljakamaks.

Raamatukogude sektsiooni õppetöö taseme tõstmiseks on metoodika kabineti juhendamisel ja metoodikute osavõtmisel korraldatud ka näidisseminare. Näiteks Harju rajooni seminari peavad määrati varema aja peale, kui naaberrajoonides. Teemade käsitlejaks peale rajooniraamatukogude töötajate olid määratud ka kolm külaraamatukogu juhatajat. Metoodika kabineti töötajate poolt konsulteeriti kõiki ettekannetega esinejaid. Külaraamatukogude juhatajatele näidati, kuidas neil tuleb määratud teema käsitlemist pidada oma töökogemustega. Kogemuste saamiseks kutsuti seminarist osa võtma viiest naaberrajoonist rajooniraamatukogude juhatajad. Õppetöö sel seminaril kulges tõsise tööpin-

ge all elavalt ja sisukalt. Seminari lõpul toimus rajooniraamatukogude juhatajate ja metoodikute vahel läbiviidud õppetöö arutelu. Raamatukogude töö kvaliteedi tõstmiseks ja paremate raamatukogude töökogemuste populariseerimiseks ning juurutamiseks raamatukogude praktikasse on seminaridel toimunud metoodika kabineti juhendamisel kogemuste vahetused.

Töös mahajäänud raamatukogude edasiviimiseks on õppustel soovitatud korraldada raamatukogude töö võrdlemist. Enne seminari rajooniraamatukogu töötajad tutvuvad ühe hästi töötava ja ühe mahajäänud raamatukogu tööga. Seminaril esinevad mõlemad külaraamatukogude juhatajad oma raamatukogu töö analüüsiga, mida täiendavad nende raamatukogu tööga tutvunud rajooniraamatukogu töötajad. Arutluse tulemusena tehakse kindlaks halvasti töötava raamatukogu mahajäämuse põhjused ja ühiselt määratakse kindlaks ülesanded sellele raamatukogujuhatajale tema töö viimiseks nõuetavale tasemele.

Raamatukogutöötajate seminaride juhendamisel on ilmnenu mitmeid puudusi.

Ei ole veel suudetud süstemaatilisel ja järjekindlalt tegelda suuremate linnade raamatukogutöötajate seminaride juhendamisega, välja arvatud mõnede konsultatsioonide andmine.

Lugemise juhtimise, selle analüüsimise ja kogemuste vahetamise küsimustega on veel vähe tegeldud.

Ei ole juhendatud seminaride pidamist diferentseeritult, mis aga on tarvilik, sest mitmes rajoonis ei ole raamatukogudekaader ühtlane oma ettevalmistuse ja tööpraktika poolest.

Ei ole suudetud kontrolli teostada laiemas ulatuses, kuidas teemad on ette valmistatud ja käsitletud ja kuidas seminaril saadud teadmisi on omandatud.

Ei ole kindlaks kujunenud seminaridel käsitlevate õppainete metoodika, mis on lahkuminev õppeasutustes tehtava töö metoodikast.

Ka lastega töötamise metoodikale ja kogemuste vahetamisele tuleb senisest märksa rohkem rõhku panna.

Raamatukogude seminari õppetöö metoodilisel juhendamisel tuleb eeloleval õppeaastal silmas pidada järgnevaid eesmärke:

tõsta raamatukogutöötajate kvalifikatsiooni, laiendada nende üldpoliitilisi ja erialalisi teadmisi; aidata raamatukogutöötajaid jooksvas praktilises töös; seminaride kaudu soodustada paremate töökogemuste vahetamist ja juurutamist raamatukogude praktikasse; õppetöös senini esinenud puuduste arvestamine ja nende kõrvaldamine. Seminaride organisatsioonilises osas tuleb omaks võtta põhimõte, et iga seminar peetakse vaheldumisi paremates raamatukogudes.

Edaspidi tuleb rajoonide raamatukogutöötajate seminaride metoodilisel juhendamisel ja abistamisel silmas pidada, et õppetöö peab omandama mitte enam algtõdede õpetamise, vaid rohkem kvalifikatsiooni tõstmise iseloomu.

*

*

*

Raamatukogude varustamine metoodiliste materjalidega ja rajooniseminaridel edasiantud teadmised on kaasa mõjunud mitmekesiste ürituste korraldamiseks ühiskondlik-poliitilise kirjanduse laiaulatuslikumal propageerimisel. Erilise hoo andis selleks V.I.Lenini 90.surma-aastapäeva tähistamine.

Selleks tähtpäevaks Fr.R.Kreutzvaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu poolt väljaantud metoodiliste ja bibliograafiliste materjalide kogumik "V.I.Lenin. 90 sünni-aastapäev" abistas raamatukogusid V.I.Lenini tööde propageerimisel ja massiürituste läbiviimisel.

Peaaegu kõikides raamatukogudes olid korraldatud raamatunäitused, teemaatilised õhtud, vestlused.

Viljandi Rajooniraamatukogu korraldas vestluse teemal: "Mis meeldis Iljitšile ilukirjandusest ja muusikast".

Ehitajate klubi Raamatukogu Tallinnas viis läbi V.I.Lenini teoste propageerimiseks rea üritusi nn. "Lenini õhtud". Viie pühapäeva kestel klubi kinosalis toimusid ettekanded, raamatunäitused ja filmide demonstreerimine.

1. õhtu teema: "Lenini lapsepõlv ja vanemad".

Raamatunäitus "Meie Lenin". Film "V.I.Lenin".

2. Õhtu teema: "Lenin gümnaasiumi aastail".
Kunstilise isetegevuse ettekanded.
Raamatunäitus "Lugege neid raamatuid. Film "Suur elu"."
3. Õhtu teema: "Noorsugu, õppige Leninit!"
Raamatunäitus: "Mis meeldis Leninile ilukirjandusest".
Film "Inimlikum kõigist elavaist".
4. Õhtu teema: "Unustamatud kohtumised". Raamatunäitus
"Inimlikum kõigist elavaist". Film "Lenin Oktoobris".
5. Õhtu teema: "Kuidas töötas Lenin". Raamatunäitus eel-
misel teemal. Kohtumine vana revolutsionääri sm.Koniga.

Kaasettekannetega esinesid raamatukogu lugejad, kes koostasid oma sõnavõttud raamatukogu poolt soovitatud kirjanduse alusel.

Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklik Raamatukogu viis läbi Tallinna linna raamatukogutöötajate osavõtul teoreetilise konverentsi järgmistel teemadel:

"V.I.Lenin ja kultuurirevolutsioon".

"Lenini dekreedid raamatukogunduse ja bibliograafia kohta"

"V.I.Lenin - nõukogude bibliograafia teooria aluste rajaja".

"V.I.Lenin ja raamatukogud".

"V.I.Lenini teoste haruldased väljaanded Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklikus Raamatukogus".

V.I.Lenini teoste haruldased väljaanded olid ühtlasi eksponeeritud raamatunäitusel.

Terve rida häid näiteid ühiskondlik-poliitilise kirjanduse propageerimise alal on paljudel teistel raamatukogudel.

Suur praktiline väärtus on raamatukogude koostööl parteiorganisatsioonidega. Näiteks Tartu Linna Keskraamatukogu koostöös Tartu linna parteikomiteega korraldas kirjandusõhtud, mis olid pühendatud Suure Isamaasõjale ja teadusliku ateismi küsimustele.

Tallinna raamatukogutöötajate seminaril esines Tallinna parteikomitee töötaja sm. S.Allas ettekandega "Eeloleva õppeaasta parteiharidusvõrk ja raamatukogude ülesanded", milles

selgitati parteiharidusvõrgu struktuuri ja raamatukogude ülesandeid. Viljandi rajoonis kultuurharidustöötajate seminaridel käsitleb järjekindlalt ühiskondlik-poliitilisi küsimusi rajooni parteikomitee sekretär sm. K. Raave. Kirjanduse soovitusnimestikke ühiskondlik-poliitilistel teemadel on koostanud ka paljud küla- ja rajooniraamatukogud. Nii on Viljandi rajooni Holstre külaraamatukogu koostanud kirjanduse soovitusnimestikke abiks parteiharidusringides õppimiseks teemadel: "Oktoobri relvastatud ülestõus", "Abiks Eestimaa kommunistliku partei ajaloo õppijatele". Jaan Tombi nim. Kultuurihoone Raamatukogu korraldab süstemaatiliselt raamatunäitusi NLKP ajaloo peatükkide juurde.

Hulgaliselt on raamatukogud korraldanud raamatunäitusi ja pidanud vestlusi sm. Hruštšovi rahu ja sõpruse külaskäikude puhul Indias, Indoneesias, Afganistanis, Birmas, Prantsusmaal ja teistes riikides.

Möödunud aastal raamatukogude propagandatöös domineeris seitseaastaku plaani tutvustamine. Raamatunäituste, raamatuplakatite, kirjanduse soovitusnimestike, temaatiliste kartotekide ja muude töövormide kaudu tutvustati töötajate laiaale hulkadele NLKP XXI kongressi ja NLKP Keskkomitee pleenumite otsuseid.

Esti NSV töötajad, võideldes NLKP XXI kongressi ja Eestimaa Kommunistliku Partei XII kongressi otsuste täitmise eest, võtsid endale kohustuse täita ennetähtaegselt 7 aasta plaan, müüa 1960.a. riigile 100.000 tn liha ja 550 000 tn piima. Propageerides partei otsuste täitmist, paljud raamatukogud on asunud praktiliselt abistama oma rajooni, kolhoosi, sovhoosi töötajaid täitma endale võetud kohustusi.

Harju Rajooniraamatukogu rändfondi osakond korraldas Kurtina Linnukasvatuse katsejaamas koostöös Kurtina külaraamatukoguga ülerajoonilise linnukasvatajate päeva, mille puhul viidi läbi temaatiline õhtu "Kannakasvatus - suure tulukusega tootmisharu". Õhtust võttis osa üle 100 linnukasvataja rajoonis. Raamatukogu aktivistide - katsejaama zootehnikute poolt esitati neli ettekannet teemadel: "Esti NSV-s peetavate kanatõugude produktiiv-

omaduste võrdlus", "Kanatibude kasvatamine", "Vesilindude kasvatamine", "Lindude haigused ja nende tõrje".

Temaatilise õhtu puhul oli korraldatud raamatunäitus "Progressiivsed kanakasvatusemeetodid". Näituse juures andis Kurtna külaraamatukogu juhataja bibliograafilise ülevaate kirjandusest mis käsitleb kanalate ümberkorraldamist sügavale allapanule. Ülevaade lõppes üleskutsega, et kõik linnukasvatajad oleksid lugejad oma külaraamatukogudes, kus neil on võimalik lugemiseks saada kõiki näitusel esinevaid raamatuid.

Väljapandud raamatuplakatil näidati pealkirja all "Lugege neid raamatuid ja artikleid, siis teate, kuidas alandada muna-tootmise omahinda" peale kirjanduse ka rajooni eesrindlike kolhooside ja linnukasvatajate toodangunäitajaid ning vabariigi võitlusülesandeid nagu - igal kolhoosil ja sovhoosil on jõukohane pidada vähemalt 6000 kana ja toota aastas miljon muna. - 1965.a. peame saama 260 milj. muna, s.o. 202 muna iga Eesti NSV elaniku kohta.

Peale elavaid sõnavõtte tutvuti Kurtna Linnukasvatuse katsejaama tööga.

Aruküla külaraamatukogu Harju rajoonis korraldas rajooni kultuurimajas temaatilise õhtu "Rünnak sealiha tootmisele". Temaatiline õhtu oli ette nähtud kahe kolhoosi "Oktoobri Võidu" ja "Nõukogude Põllumees" seafarmide töötajatele.

Ettekandega "Seakasvatuse päevaküsimusi" esines Kehtna katsebaasi teaduslik töötaja. Järgnevad ettekanded ja sõnavõttud olid aga seatalitajailt endilt nagu "Lihatoodangu suurendamiseks kasvatame üles kõik põrssad", "Sigade sulgudeta pidamine ja tööde mehhaniseerimine võimaldab järsult vähendada tööjõu kulu", "Nuumsigade sulgudeta pidamisel väheneb töökulu 30% võrra".

Aruküla raamatukogu juhataja varustas seatalitajaid erialase kirjandusega ja abistas neid ettekannete koostamisel. Kultuurimajas organiseeriti ka raamatunäitus "Täidame lihatootmise seitsme aasta plaani nelja aastaga ja lihavarumise - 1960 aastal". Üritusest osavõtjatele oli koostatud ka kirjanduse soovitusnimestik "Mida lugeda seakasvatajal oma teadmiste tõst

miseks". Peale bibliograafilise ülevaate andmist juhtis Aruküla raamatukogu juhataja tähelepanu raamatuplakatile, kus oli esitatud rajooni võitlusülesanne - müüa riigile 1960.a. 5000 tn liha ja eesrindlaste kogemusi käsitlevat kirjandust.

Kingissepa rajoonis Pihtla külaraamatukogu juhataja sm. Meta Kukk on suurt aktiivsust näidanud raamatute kättesaadavaks tegemisel lugejatele. Külaraamatukogul on neli rändraamatukogu. Sm. Kukk on hakanud andma bibliograafilisi ülevaateid brigaadides.

Koos lektorigrupi liikmetega käib ta ümbruskonna külades. Pärast loengut tutvustab raamatukogujuhataja uusi raamatuid. Kirjutab välja ka lugejakaardi uuele lugejale. Sageli saab kuulajaile anda teoseid, mis on täiendavaks materjaliks eelnenud loengule. Koostöö lektorigrupi ja raamatukogu vahel on mõjunud huvi tõusule teadusliku kirjanduse vastu. Peale loengut loetakse läbi mitte üks, vaid kõik raamatud loengu teemal.

Pihtla raamatukogus on raamatuplakat, mis kutsub üles lihatootjaid riikliku ülesande täitmisele ja propageerib eesrindliku noorkarjatalitaja Linda Tuurasti saavutusi ning eesrindlikke töökogemusi käsitlevat kirjandust.

Olustvere külaraamatukogu juhataja sm. S. Liht on rõnku pannud oma lugejate diferentseeritud teenindamisele. Enne kui laiaulatuslikumalt hakata propageerima tehnikakirjandust, tutvus ta raamatukogu piirkonna asutuste ja ettevõtete töö profiiliga, et kindlaks teha, missugustel tööaladel töötatakse. Seejärel ta õppis tundma raamatukogus leiduvat kirjandust vastavate erialade kohta, kontrollides kas see ei ole sisult vananenud. Peale niisugust eeltööd alles soovitas ta kirjandust lugemiseks eriala töötajale.

Põllumajandusliku kirjanduse soovitamisel raamatukogujuhataja pidas silmas põllumajanduse mehhanisatoreid, soovitas neile koos tehnilise kirjandusega ka kirjandust põllunduse ja maaparanduse küsimuste alalt, sest mehhanisaatorite tööd ei hinnata üksnes ülesküntud hektarite järgi, vaid ka põldude saagikuse järgi. Sm. Liht õpib tundma iga kolhoosnikku tema töökohal, arvestab kolhoosniku haridust, missuguseid raamatuid

on ta senini lugenud, mis alal soovib ta oma teadmisi täiendada.

Siin tuleb nimetada ka Jõhvi rajooni Mäetaguse külaraamatukogu juhataja sm. Vildaku algatusvõimelist tööd. Raamatukogu töötab härmiselt rasketes tingimustes ruumide poolest. Nimelt raamatukogu paikneb põõningul kahes ruumis, esimeses ruumis ei ole ahju ega ole ka ust mõlema ruumi vahel. Ajutine trepp, pigem suurte vahedega redel viib üles, mida mõõda eakamatel inimestel raske ronida. Kuid see ei heiduta 13 aastase staažiga raamatukogujuhatajat NLKP liiget. Ta on kujundanud oma raamatukogu tööpiirkonna skemaatilise kaardi ja valmistanud lugejate profiilkartoteegi. Ta on ise külastanud oma tööpiirkonna kõiki peresid. Õpilased-raamatukandjad aitavad ka raamatuid peredesse viia. 421 elanikust oli tal lugejateks septembrikuu alguseks 317, seega 75% ümber. Ühe lugeja kohta tuli samal ajavahemikul keskmiselt 18 laenutust. Sm. Vildak valmistab raamatuplakateid aktuaalsete sündmuste ja tähtpäevade puhul kirjanuduse propageerimiseks, viib läbi vestlusi kodudes ja farmides. Tal on olemas korralikud kataloogid.

Tuleb taotleda, et Mäetaguse sovhoos, kelle töölisi raamatukogu teenindab, annaks raamatukogule kasutada nõuetekohased ruumid ühes tarviliku sisseseadega.

Pärnu linna halduspiirkonna Järve külaraamatukogu teenindab kalurikolhoosi "Kajak". Selle kolhoosi liikmeks astus 1959.a. Paul Tonna, kes määrati tööle aiandusse. Tal puudus eriharidus aianduse alal. Raamatukogujuhataja sm. F.Naul tuli appi. Ta soovitas läbi töötada sötade kasvatamist käsitleva kirjanduse. Raamatust "Sõdakapsa kasvatamine" saadud teadmistele tuginedes viidi läbi sõdakapsa istikute kasvatamine. Sellele järgnes juba kolhoosiaia rajamine. Eelnevalt aga töötati läbi raamatud P.Stepanovi "Kolhoosiaed", J.Palk'i "Viljapuuiaia rajamine", A.Siimari "Kolhoosi puuvilja ja marjaiaia rajamine" ja veel teised.

Rakvere rajoonis ja vabariigis tuntud "Õitsengu" kolhoosi kanatalitaja Aino Argus hakkas mõõdunud aasta suvel Varangu raamatukogu lugejaks. Alul luges peamiselt linnukasvatust käsitlevat kirjandust. Raamatukogu juhataja oskusliku kirjanduse

soovituse tulemusena näeme tema lugejakaardil ka ühiskondlik-poliitilist ja muud kirjandust nagu NLKP XXI kongressi, NLKP Keskkomitee juuni- ja detsembripleenumi otsused, "Usklike ja uskmatute piibel", reisikirjeldused jne. Sama lubjatehase lukksepp Ülo Puhasmägi, töötanud läbi raamatud nagu "Metallide omadused", "Metallide tehnoloogia", "Lukksepa tööd ja materjaliõpetuse alused" ning teised raamatud, sai uusi mõtteid, kuidas täiustada tootmistehnikat suurema efektiivsuse saavutamiseks. Lugeja valmistas mõõteriista keerdpuuri lõiketerade kontrollimiseks. Ratsionaliseerimisettepanekute arv lubjatehases on järjest kasvanud, milles suur osatähtsus on tehnikakirjanduse kasutamisel.

Niisuguseid näiteid võib tuua ka Viljandi, Kunda jt. linnade raamatukogude tööst.

*

Tudu metsapunkti traktorist Rudolf Teiva omas traktorite käsitamisel ainult praktilisi töökogemusi. Et saada mehaaniku kutset, tuli tal palju õppida. Tudu raamatukogujuhataja oli sm. Teivale suureks abiliseks. Ta valis ja soovitas Teivale tarvilikku kirjandust. Vaevalt aasta möödudes sai sm. Teiva traktorist-mehaaniku kutse. Ta on eesrindlik töös ja aktiivne lugeja raamatukogus.

Suurt abi osutatakse ka kaugõppijaile, agitaatoreile, kõnelejatele, poliitringidest osavõtjale jt., kelle nõudmisi ja soove rahuldatakse oma fondi ja RVA kaudu saadud kirjandusega. Külaraamatukogude poolt raamatukogudevahelise abonemendi kaudu tellitavate raamatute arv järjest suureneb.

Mitmed raamatukogud linnades ja töölisalevites panevad suurt rõhku töötajate poliitiliste ja kutsealaste teadmiste tõstmisele ja eesrindlike kogemustega tutvumisele tehnikakirjanduse propageerimisega.

Tamsalu töölisalevi raamatukogujuhataja sm. Põldma järjekindlalt jälgib lugejatele soovitatud raamatute kasulikkust, nende praktilist väärtust, tootmisülesannete täitmisel. Raamatukogu aktiivsem lugeja, kohaliku lubjatehase tööline Endel Kias, töötanud põhjalikult läbi raamatud nagu "Lukksepa tööd ja materjaliõpetuse alused", "Kaevuri käsiraamat", kogumik

"Tehnika ja tootmine" ning teisi materjale, oli suuteline tootnise rakendada uut tehnikat ning tegema rida ratsionaliseerimisettepanekuid tootmistöö täiustamiseks.

Kokku võttes tuleb öelda, et meetodilises töös on vaja veel enam rõhku panna partei ja valitsuse otsuste propageerimisele raamatukogude poolt, et muuta kõik raamatukogud tõelisteks kultuurikolleteks ja partei tugibaasideks kommunistliku ühiskonna ülesehitamisel.

Arvestades olukorda, et rahvaraamatukogudes pidevalt suureneb raamatukogunduse alal erihariduse saanud raamatukogutöötajate arv, tuleb rajooniseminare paremini kasutada raamatukogutöötajate kvalifikatsiooni tõstmiseks.

Eesrindlike raamatukogude töökogemuste populariseerimine pole toimunud tarviliku operatiivsusega. Tuleb senisest rohkem tunda õppida paremate raamatukogude töökogemusi ja neid avaldada. Ka rajoonidevaheliste raamatukogutöötajate nõupidamised, kus arutletakse raamatukogude tööküsimusi, aitaksid palju kaasa raamatukogude töökogemuste tundmaõppimisele ja populariseerimisele.

Soovitava bibliograafia arengust Eesti NSV-s

M.Hejman

Fr.R.Kreutzwaldi nim.Eesti NSV
Riikliku Raamatukogu teatmebib-
liograafia osakonna juhataja

Kommunistlik partei on alati osutanud suurt tähelepanu bibliograafiale üldse ja soovitava bibliograafia arendamisele eriti, hinnates seda kui tõhusat propagandavahendit laiade töötajate hulkade kommunistlikul kasvatamisel.

Soovitav bibliograafia abistab igakülgset marksistlik-leninlike ideede tundmaõppimist ja selgitab partei ning valitsuse poliitikat. Ta soodustab lugejate silmaringi avardamist ja nende igakülgset arendamist, informeerib töötajate hulki untest nähtustest ühiskondlikus elus, teaduse, tehnika ja ilukirjanduse uudistest. Soovitav bibliograafia aitab kaasa tööliste ja kolhoosnike tööalase kvalifikatsiooni tõstmisele. Ühtlasi on ta tõhusaks abiks neile, kes tegelevad poliitiliste ja teadusalaste teadmiste populariseerimisega rahva hulgas.

Suur tähtsus on soovitaval bibliograafial rahvaraamatukogude töös, olles asendamatuks vahendiks nii komplekteerimisel, lugejaile parema kirjanduse soovitamisel kui ka massürituste ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

Soovitava bibliograafia tähtsus lugejate kommunistlikul kasvatamisel, kommunistliku teadlikkuse ja kultuurilis-tehnilise taseme tõstmisel, tema põhisuunad ja printsiibid on kindlaks määratud reas partei dokumentides. Soovitav bibliograafia on üheks neist olulistest vahenditest, mille abil teostub partei hoolitsus teadmiste levitamise eest töötajate hulkades.

Otsustavat osa soovitava bibliograafia arengus etendab NLKP Keskkomitee 1940.a. otsus "Kirjanduskriitikast ja bibliograafiast".¹⁾ Selles dokumendis tehakse kokkuvõtte bibliograafia

¹⁾ Propaganda ja agitatsioon ÜK(b)P otsustes ja dokumentides. Tln., 1949, lk.455-457.

sidemete loomise eest ülesehitustöö praktikaga ja teadusega, pannakse alus bibliograafilise töö kindlale süsteemile üldriiklikus ulatuses. Keskkomitee otsuses iseloomustatakse soovitava bibliograafiat kui üht ideoloogilise töö lõiku, rõhutatakse tema lahutamatu seost praktika ja teadusega. Otsus tõstis teaduslike raamatukogude osatähtsust ja vastutust teadusliku ja massilise soovitava bibliograafia loomisel.

NLKP Keskkomitee poolt 1959.a. vastuvõetud otsus "Raamatukogude töö olukorrast ja selle parandamise abinõudest meie maal"¹⁾ nõuab lugejate eri kategooriate jaoks määratud soovitusnimestike väljaandmise suurendamist ja rõhutab selle tähtsust iseseisvas töös raamatuga. Kommunistlik partei peab bibliograafiat oluliseks vahendiks partei propagandas²⁾.

* * *

*

Soovitav bibliograafia kodanliku Eesti raamatukogudes puudus peaaegu üldse. Tõsi, alates 1929.a. hakkasid ilmuma soovitava kirjanduse nimestikud, mille koostajaks oli algul Eesti Haridusliidu juhatus, hiljem, alates 1930.aastast avaldas neid kord aastas Haridusministeeriumi raamatukogude komisjon. Nende nimestike koostamise eesmärgiks oli abistada "vähemate avalike ja isiklike raamatukogude asutamisel ja täiendamisel"³⁾.

Nimestikega lähemal tutvumisel ilmneb, milles avaldus see tõeline "abi". Selles soovitati kirjandust, mis kindlustaks kodanliku ideoloogia valitsemise raamatukogudes.

Selle tõestamiseks võib tuua 1938.a. soovitatud kirjanduse nimestiku kohta ilmunud kirjutise ajakirjas "Raamatukogu"⁴⁾. Kõrvuti soovitatud kirjanduse iseloomustamisega juhi-

1) Raamatukogude rikkused rahvale! - "Rahva Häälel", 1959, 4. okt.

2) Parteipropaganda ülesandeist kaasaja tingimustes. - "Rahva Häälel", 1960, 13. jaan.

3) "Raamatukogu", 1937, nr.1, lk.4.

4) Alas, R. Ülevaade raamatukogudele soovitatud 1938.a. kirjandusest. - "Raamatukogu", 1939, nr.1/2, lk.20-23.

takse siin tähelepanu nendele teostele "mis vääricksid 1938.a. toodangust erilist tähelepanu ja väljatõstmist". Ilukirjanduse osas "väärivad" esiletõstmist säärase teoste autorid, nagu Gailit, Hindrey, Visnapuu. Teises liigis ("Usu-, mõtte- ja kasvatusteadus") on viiest eriti tähelepanu väärivast teosest kolm usuteaduslikud väljaanded: "Suur Piibel", "Uus Testament" ja Sild "Eesti kirikulugu".

On selge, et säärase ideoloogilise suunaga kirjanduse komplekteerimine tõkestas tõeliselt heade raamatute ja progressiivsete ideede tungimist raamatukogude kaudu laiaadesse töötajate hulkaadesse.

Põhjalik pööre toimus siin koos nõukogude võimu taaskeh- testamisega Eestis 1940.aasta suvel.

Nõukogude Eestis tegelevad eri kategooria lugejate bibliograafilise teenindamisega vabariigi teaduslikud raamatukogud, nagu ENSV Teaduste Akadeemia Keskraamatukogu, kõrgemate õppeasutuste raamatukogud, eesotsas vabariigi vanima teadusliku raamatukoguga - Tartu Riikliku Ülikooli Teadusliku Raamatukoguga, ENSV Riiklik Teaduslik Meditsiiniline Raamatukogu, ENSV Teaduste Akadeemia Fr.R.Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseum ja Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklik Raamatukogu ja suur võrk rahvaraamatukogusid.

Teaduslikest raamatukogudest tegeleb soovitava bibliograafiaiga ainult Riiklik Raamatukogu, kes on ühtlasi selle töö keskuseks vabariigis. Soovitav bibliograafia on viimastel aastatel muutumas Tallinna ja Tartu linna keskraamatukogude, J.Tombi nim. Kultuurihoone Raamatukogu ja mitmete rajooniraamatukogude lugejate teenindamise lahutamatuks osaks. Viimased koostavad peamiselt lühikesi kirjanduse nimestikke nn. "väikevorme" abiks küla- ja linna-rajoonide ning ametiühingu raamatukogude lugejatele.

Soovitava bibliograafia areng Nõukogude Eestis on lahutamalt seotud Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukoguga ning seepärast käsitledes eelnevate aastate tegevust sel alal kuni 1960.a., tuleb piirduda antud Raamatukogu tööga.

Soovitava bibliograafia arengus võib märkida kolme peri-

oodi: aastad 1946-1949, 1950-1953 ja 1954-1960.

Esimesel perioodil (1946-1949) etendasid juhtivat osa soovitava bibliograafia alal partei Keskkomitee otsused ideoloogilistes küsimustes. Need otsused andsid suuna kogu kultuurielule. Rahvaraamatukogude töös oli olulise tähtsusega kirjanduse valiku meetodite omandamine ja raamatukoguhoidjate õige orienteerumine kirjanduses. Samal ajal oli raamatukogude ülesandeks meie maa rahvamajanduse esimese sõjajärgse viis-aastaku ülesannete propageerimine soovitava bibliograafia abil.

Sel perioodil hakkas soovitav bibliograafia alles arenema. Peamine tähelepanu oli pööratud vajalike tingimuste loomiseks selle töö igakülgseks arendamiseks: organiseeriti katalooge ja kartoteeke, komplekteeriti teatud kirjanduse fond ning toimus vastava kaadri ettevalmistamine ja õpetamine.

Esimesed kirjanduse nimestikud olid lühikesed, peamiselt ühiskondlik-poliitilistel teemadel. Nad olid määratud agitatoritele ja propagandistidele ja rahvaraamatukogude töötajatele mitmesuguste poliitiliste tähtpäevade tähistamiseks ja majandusliku iseloomuga ürituste läbiviimiseks.

Soovitava bibliograafia arengule avaldas sel perioodil tunduvat mõju 1948.a. üleliiduline raamatukogude töötajate nõupidamine, kus määrati kindlaks nõukogude soovitava bibliograafia olemus, arengusuund ja eesmärgid sõjajärgseil aastail.

Teise perioodi (1950-1953.a.) üheks iseloomulikumaks jooneks oli tähtpäevaliste kirjanduse soovitusnimestike temaatika laienemine. Suuremat tähelepanu pöörati kirjandusteadusele ja nõukogude ilukirjanduse propagandale. Temaatilistes soovitusnimestikes hakati piiritlema lugejate kategooriaid, selgemaks muutusid nimestike eesmärgid. Kuid vaatamata teatavale edule jäi soovitav bibliograafia kuni 1952.a. siiski veel ebarahuldavaks ja vajab tunduvat parandamist.

Kuni 1952.aastani puudus plaanipärasus bibliograafilises töös. Pööre toimus pärast 1952.a. toimunud üleliidulist raamatukogude töötajate aktiivi nõupidamist, kus arutati soovitava bibliograafia olukorda meie maal ja püstitati konkreetseid

Ülesandeid partei Keskkomitee 1940.a. otsuse "Kirjanduskriitikast ja bibliograafiast" realiseerimiseks.

1952.a. ja 1953.a. koostati kirjanduse soovitusnimestikke põllumajanduslikel, loodusteaduslik- ning teaduslik-ateistlikel teemadel ja ka ilukirjanduse alal. Ühiskondlik-poliitilise kirjanduse propaganda omas juba varem kindla koha soovitavas bibliograafias.

Mõningaid saavutusi oli ka organisatsioonilises töös. Kui 1946-1949.a. oli kirjanduse soovitusnimestike tiraaž üärmiselt väike ja rahaldas ainult linnade ja rajoonide rahvaraamatukogude vajadusi, siis hakati nüüd neid paljundama rotaatoril 250 eksemplari. See võimaldas varustada peaaegu 1/3 riikliku võrgu rahvaraamatukogusid.

Vaatamata sellele oli olukord ikkagi veel ebarahuldav. Teematika oli veel kitsas, nimestikes esitatud kirjandust ei annoteeritud, koostati ainult üht tüüpi soovitusnimestikke, väljaannete tiraaž ei rahuldanud kõigi rahvaraamatukogude vajadusi. Tuli leida teid olukorra parandamiseks.

Kolmas periood (alates 1954.a.) NLKP XX kongressija sellele järgnenud Keskkomitee pleenumite otsused püstitasid uued ülesanded rahvamajanduse arendamiseks, avasid ka partei poliitilise töö puudused. Need dokumendid aitasid tõsta organisatsioonilist tööd massides uuele, kõrgemale astmele, näitasid ka Riiklikule Raamatukogule uued ülesanded vabariigi soovitava bibliograafia keskusena. Kommunismi laiahaardelise ehitamise programm kutsus esile uue aktiivsuse rahvahulkades, lõi kõik tingimused rahvamajanduse kiireks arenguks, elavdas tööd kultuuri kõigil aladel. Kõik see nõudis uusi jõupingutusi ka soovitavalt bibliograafialt, mis pidi muutuma nõukogude inimese üha kasvavate poliitiliste, kultuuriliste ja tehniliste teadmiste omandamise suunajaks.

Sellel perioodil pandi Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklikus Raamatukogus rõhku väljaantavate soovitusnimestike kvaliteedi tõstmisele, püüti likvideerida organisatsioonilisi puudusi, laienes soovitusnimestike teematika, põhilist kirjandust hakati annoteerima. Kõrvuti soovitusnimestikega koostati ja avaldati ka teisi soovitava bibliograafia väljaannete tüüpe,

nagu bibliograafiaid, meelespeasid, lugemisplaane, bibliograafiliste ja meetodiliste materjalide kogumikke.

Praegusel ajal kindlustab trükis ilmuvate bibliograafiate tiraaž mitte ainult kõigi riiklike raamatukogude vajadusi, vaid nendega varustatakse ka vabariigi teisi (parteikomiteede, ametiühingute, koolide jne.) raamatukogusid.

Alates 1954.a. kuni käesoleva ajani koostati üldse 191 soovitava bibliograafia eri tüüpi väljaannet. Neist avaldati trükis 69, vabariiklikus ajakirjanduses 15. Ülejäänud paljundati rotaatoril.

1959.aastal hakkasid soovitusnimestikke trükis avaldama ka suuremad rahvaraamatukogud, nagu Tallinna ja Tartu linna keskraamatukogud, J.Tombi nim. Kultuurihoone Raamatukogu. Kuigi need on alles esimesed vaod, tuleb märkida, et kasinatele võimalustele vaatamata on siin õigesti aru saadud soovitava bibliograafia tähtsusest lugejate teenindamisel.

Temaatiliselt on esikohal ühiskondlik-poliitiline kirjandus - 78 nimestikku (40%), teisel kohal on ilukirjandus ja kirjandusteadus - 42 nimestikku (ligi 21%). Põllumajandusliku kirjanduse propageerimiseks koostati 29 nimestikku (16%), loodusteadusliku ja teaduslik-ateistliku kirjanduse alal 25 (13%), tehnilise kirjanduse alal 11 (5%).¹⁾

Kuni 1956.a. ilmunud bibliograafiatest on suurem osa pühendatud üksikutele tähtpäevadele. Kõik need paljundati rotaatoril, kuna need olid ajutise iseloomuga, nendes esitatud kirjandus aegus kiiresti, nende koostamine kordus aastast aastasse. Seepärast hakati alates 1957.aastast koostama kord kvartalis "Tähtpäevade kalendrit", milles ühe või teise tähtpäeva kohta esitatakse ainult uuem kirjandus, kordamata varem nimestikes või "kalendris" esitatud materjale.

Praktika näitab, et see rahvaraamatukogude bibliograafilise abistamise vorm end õigustab ja leiab heakskiitu raamatukogude töötajate poolt. "Tähtpäevade kalender" saadetakse raamatukogudele enne järgneva kvartali algust. See võimaldab plaanide koostamisel paremini orienteeruda oluliste tähtpäe-

¹⁾ 1954-1959.a. koostatud bibliograafiate tabelid, lk.42.

vade tähistamisel ja vajaliku kirjanduse valikul.

Pikemat aega tundsid vabariigi rahvaraamatukogud puudust soovitava bibliograafia väljaandest, mis aitaks orienteeruda kõige väärtuslikumas sõjajärgsetel aastatel ilmunud raamatutes, korrastada süstemaatilist kataloogi, vajaduse korral täiendada oma fondi soovitatud kirjandusega. Sääraseks vahendiks on tüüp-kataloog¹⁾, mis jõudis vabariigi rahvaraamatukogudesse 1959. aasta teisel poolel. See on mõeldud kõigile rahvaraamatukogudele (peale lasteraamatukogude), vaatamata mõningale erinevusele rajooni- ja külaraamatukogude fondide koostises.

Tüüp-kataloog sisaldab valikuliselt (arvestades rajooni- ja külaraamatukogude profiili) vabariigis viimastel aastatel (kuni 1957. aasta lõpuni) ilmunud eestikeelset kirjandust. Kuna selle koostamine venis ja raamat ilmus alles 1959. a., osutab ta siiski märkimisväärset abi vabariigi rahvaraamatukogude tööle.

Ühiskondlik-poliitilise kirjanduse soovitava bibliograafia

Ühiskondlik-poliitilise kirjanduse soovitava bibliograafia ülesandeks on tutvustada marksistlik-leninlikku teooriat, partei ja valitsuse poliitikat, kommunistliku ülesehitustöö saavutusi ja ülesandeid, kommunistliku kasvatuse probleeme, meie rahva kangelaslikku minevikku. Siia kuuluvad ka soovitusnimestikud mitmesuguste poliitiliste ja majanduslike tähtpäevade puhul ning NSV Liidu välispoliitika, välisriikide poliitilist ja majanduslikku elu ja võitlust rahu eest kajastavad probleemid. Ühiskondlik-poliitilise kirjanduse soovitavasse bibliograafiasse on koondunud kogu ideoloogilise töö küsimused.

Märgatavalt on viimastel aastatel laienenud ühiskondlik-poliitilise kirjanduse soovitava bibliograafia temaatika. Fr.R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklik Raamatukogu on operatiivselt avaldanud soovitusnimestikke NLKP Keskkomitee ja Nõukogude va-

¹⁾ Süstemaatiline tüüp-kataloog rajooni- ja külaraamatukogudele. Tln., ERK, 1959, 430 lk.

litsuse otsuste ja määruste propageerimiseks.

Koostatud nimestikest väärivad esiletõstmist 6 väljaannet, mis sisaldavad nii bibliograafilisi kui ka meetoodilisi materjale. Sääraseid kogumikke koostati NLKP XX kongressi ettevalmistamise perioodiks, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 40.aastapäevaks, ÜLKNÜ 40.aastapäevaks, NLKP XXI kongressi materjalide propageerimiseks, V.I.Lenini 90.sünniaastapäevaks ja Eesti NSV 20.aastapäevaks.

Peale selle on koostatud bibliograafilisi soovitusnimestikke eesti töölisklassi ajaloost, mis tutvustavad noortele meie rahva silmapaistvaid revolutsionääre, töörahva revolutsioonilist võitlust nõukogude võimu eest Eestis. Rida soovitusnimestikke on koostatud abiks tööstuse ökonoomika õppijale. Seerias "Maailma kaardi kohal" avaldati 4 soovitusnimestikku, mis tutvustavad noeri lugejaid maailma erinevate maade ja rahvaste eluga. Eraldi nimestik on pühendatud rahvademokraatia maade majanduse ja kultuuri saavutuste valgustamisele. Abiks lastevanematele koostati bibliograafiline nimestik "Laste kasvatus perekonnas", noortele "Nõukogude inimese moraalne päle".

Ajakirjanduses hakati kirjanduse soovitusnimestikke avaldama viimasel kolmel aastal. Ühiskondlik-poliitilise kirjanduse nimestikke avaldati ajakirjades "Eesti Kommunist" ja "Abiks Agitaatorile". Esimeses ilmus abiks propagandistidele "Soovitusnimestik eestikeelsest kirjandusest revisionismivastastel teemadel"¹⁾. "Abiks Agitaatorile" eesti- ja venekeelses väljaandes avaldati ülevaade rahvaste sõprust käsitlevast kirjandusest²⁾.

Tuleb märkida, et soovitav bibliograafia ajakirjanduses omab veel juhuslikku iseloomu ja vajab tunduvat parandamist. Ajakirjade toimetused ei ole senini pööranud sellele tööloigule vajalikku tähelepanu.

Viimase kuue aasta jooksul on rotaatoril paljundatud üle

1) "Eesti Kommunist", 1958, nr.8, lk. 75-76.

2) Rahvaste sõpruse leninlik poliitika. - "Abiks Agitaatorile", 1957, nr.2, lk.24-32.

50 kirjanduse soovitusnimestiku.

Enamik nimestikke käsitleb kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse poliitikat, meie maa ja rahva ees seisvaid kommunismi ehitamise ülesandeid. Võib märkida sääraseid soovitusnimestikke, nagu "Seitse aastak - otsustav etapp teel kommunismile"¹⁾, "Nõukogude noorsugu kommunismi ehitamise avangardis"²⁾, "Tehnilise progressi eest kõigis rahvamajandusharudes"³⁾, 1955. aastal koostati kaks kirjanduse nimestikku abiks marksismi-leninismi teooria õppijatele: rahvahulkade ja isiku osast ajaloost⁴⁾ ning töölisklassi ja talurahva liidust⁵⁾. Revolutsiooniliste traditsioonide ja töörahva võitlust kajastava kirjanduse propageerimisele on pühendatud kaks soovitusnimestikku⁶⁾.

Ühiskondlik-poliitilise kirjanduse soovitavas bibliograafias on suurt tähelepanu pööratud maailma töötavate hulkade juhi Vladimir Iljitš Lenini elu ja tegevuse ning Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei juhtivat osa käsitleva kirjanduse propageerimisele. Selleks anti välja rida nimestikke, millistest väärib märkimist "Lenini üritus elab ja võidab"⁷⁾, "NLKP - meie ajastu mõistus, au ja südametunnistus"⁸⁾, "Kommunistliku partei juhtimisel kindlalt kommunismi võidule"⁹⁾ ja rida teisi, mis koostati varsti peale NLKP XX kongressi. Nende nimestike eesmärgiks oli abistada lektoreid, propagandiste, agitaatoreid, partei ja nõukogude aktiivi nende propagandistlikus töös vaja-

1) Tln., 1958. 6 lk. - Rotaatorpaljundus.

2) Tln., 1958. 4 lk. - Rotaatorpaljundus.

3) Tln., 1959. 8 lk. - Rotaatorpaljundus

4) Marksism-leninism rahvahulkade ja isiku osast ajaloos. Tln., 1954. 6 lk. - Rotaatorpaljundus.

5) Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei võitlus töölisklassi ja talurahva liidu loomise ja kindlustamise eest. Tln., 1954.

6) 11 lk. - Rotaatorpaljundus

Esimese vene revolutsiooni 50. aastapäevaks (1905-1907). Tln. 1955. 9 lk. - Rotaatorpaljundus. Nõukogude võimu eest.

7) Tln., 1956. 7 lk. - Rotaatorpaljundus.

8) Tln., 1956. 15 lk. - Rotaatorpaljundus.

9) Tln., 1957. 9 lk. - Rotaatorpaljundus.

liku kirjanduse kättejihatamisel.

Raamatukogud ei jäänud võlglasteks kommunistliku töö liikumise propageerimisel. Operatiivselt reageerisid siin J. Tombi nim. Kultuurihoone Raamatukogu ja M. Gorki nim. Tallinna Keskraamatukogu, kus kumbki koostas analoogilise bibliograafia "Elada, töötada ja õppida kommunistlikult". Kuid puuduvad soovitusnimestikud, millised osutaksid konkreetset abi kommunistlike brigaadide liikmeile, võetud kohustuste täitmiseks, üldharidusliku taseme ja erialase kvalifikatsiooni tõstmiseks.

Vaatamata sellel teemal nimestike suurele arvule, on veel vähe või üldse puuduvad soovitusnimestikud marksistlik-leninliku teooria, filosoofia, poliitilise ökonomia, NLKP ja EKP ajaloo kohta. See on tõsine lünk, mis annab end tunda lugejate teenindamisel rahvaraamatukogudes. See tuleb likvideerida lähemas tulevikus.

NLKP Keskkomitee otsuses "Parteipropaganda ülesandeist tänapäeva tingimustes"¹⁾ on kavandatud elanikkonna laiades hulkades läbiviidava massilise ideelis-kasvatusliku töö selge ja järjekindel programm. Antud otsuse valgusel tõuseb ühiskondlik-poliitilise kirjanduse soovitava bibliograafia ette vastutusrikas ülesanne. On vaja otsida uusi, laiadele hulkadele kergesti arusaadavaid bibliograafilise teenindamise vorme, huvitavaid vormilt ja meetodelt, mis omaksid elava, kujuka ja populaarse iseloomu. Ühiskondlik-poliitilist kirjandust tuleb propageerida koos raamatutega teistelt teadusaladelt, laialdaselt haarates siia ka ilukirjandust.

Loodusteadusliku kirjanduse soovitav bibliograafia

ÜK(b)P Keskkomitee 1944.a. otsus "Teadus- ja haridusalase propaganda organiseerimisest"²⁾ juhtis tähelepanu sellele, et loodusteaduste propagandal on kaasaja tingimustes eriti suur

¹⁾ Parteipropaganda ülesandeist tänapäeva tingimustes. NLKP otsus. Tln., ERK, 1960. 28 lk.

²⁾ Propaganda ja agitatsioon ÜK(b)P otsustes ja dokumentides. Tln., 1949, lk. 490-492.

tähtsus töötava rahva laiade hulkade kultuuritaseme edasisel tõstmisel ning kultuurituse, ebaususe ja eelarvamuste igandite kõrvaldamisel.

Teaduslik-ateistliku propaganda aluseks on populaarteaduslik selgitustöö, märgitakse NLKP Keskkomitee otsuses 10.nov. 1954.a. "Vigadest teaduslik-ateistliku propaganda läbiviimisel elanikkonna hulgas"¹⁾. Selle otsuse ülesandeks on paljastada religiooni reaktsiooniline iseloom ja sisu, näidata selle lepitamatust teadusega, valgustada tähtsamaid nähtusi looduse ja ühiskonna elus, võidelda mineviku igandite - ebaususe, eelarvamuste ja usuliste traditsioonide vastu.

Loodusteaduslike teadmiste levitamise vajalikkus elanikkonna laiades hulkades määrab ka nende teaduste üha kasvava tähtsuse meie ühiskonna elus. Tööstuse ja põllumajanduse edasisel arengul ja mitmete tootmisharude täiustamisel on tihe seos loodusteaduste saavutustega, see aitab kaasa kodanliku ideoloogia igandite likvideerimisele, materialistliku, ateistliku maailmavaate kujunemisele ja kindlustamisele.

Nendest ülesannetest juhindus Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklik Raamatukogu loodusteadusliku ja teaduslik-ateistliku kirjanduse soovitusnimestike koostamisel.

Ajavahemikul 1954-1960.a. koostati ja avaldati sellel teemal 25 kirjanduse soovitusnimestikku, mis moodustab 12,5% koostatud bibliograafiade üldarvust.

Trükis on avaldatud sari soovitusnimestikke, mille eesmärgiks on selgitada materialistlikku maailmavaadet, paljastada usu reaktsioonilisust, rahvavaenulikkust, tema kahjulikkust ja näidata teid selle ületamiseks²⁾. Nendel teemadel avaldati

¹⁾ "Rahva Hääl", 1954, 11.nov.

²⁾ Heiman, M. Marksism-leninism religioonist ja selle ületamise teedest. Tln., 1954. 27 lk.
Pajupuu, E. Teadus ja usk maailma ehitusest. Tln., 1954. 19 lk.

Pajupuu, E. Teadus ja usk elu tekkimisest ja arenemisest. Tln., 1955. 22 lk.

Pajupuu, E. Teadus ja usk inimese tekkimisest. Tln., 1954. 15 lk.

kirjanduse ülevaade ajakirjas "Eesti Kommunist"¹⁾. Need bibliograafiad aitavad tänapäeva teaduse saavutuste valgusel mõista päikesesüsteemi, universumi ehitust ja taevakehade tekkimist, alu tekkimist ja arenemist maakeral ning inimese põlvnemist.

Samaaegselt avaldati ajakirjas "Abiks Agitaatorile" eesti- ja venekeelses väljaandes 7 kirjanduse ülevaadet loodusteaduslikel teemadel.

Loodusteaduste ja ateismi propaganda tähtsus ja aktuaalsus nõuab, et raamatukogude töötajail oleks ulatuslik, universaalset tüüpi soovitatav bibliograafia, mis valgustaks selle temaatika erinevaid küsimusi ja probleeme. Sel eesmärgil koostati bibliograafiliste materjalide kogumik "Ateismi teaduslikud alused"²⁾.

Rahvaraamatukogudesse saadeti rotaatorpaljundustena 8 kirjanduse soovitusnimestikku, millest võiks nimetada "Maa kunstlikud kaaslased" (Tln., 1958. 3 lk.), "Eesti kirjanikud usuvas- tases võitluses" (Tln., 1958. 9 lk.), ülevaade kirjandusest "Loodusjõud sotsialistliku ühiskonna teenistuses" (Tln., 1955. 5 lk.), vestlus raamatutest "Loodusnähtused ja loodusjõud" (Tln., 1955. 4 lk.) ja rida teisi.

Suhteliselt väike arv soovitusnimestikke loodusteaduslikel ja teaduslik-ateistlikel teemadel on seletatav esmajärjekorras vastava kirjanduse vähesusega. Olemasolev kirjandus on oma si- sult vananenud, sest see on enamasti tõlgitud ja jõuab meie lugejateni umbes 2-3 aastat hiljem originaaliga võrreldes.

Tehnilise kirjanduse soovitatav bibliograafia

Kommunismi ülesehitustöö grandioossed ülesanded meie maal, rahvamajanduse areng, tehniline progress ja tööstuse mehhaniseerimine ning automatiseerimine nõuab suurema tähelepanu pööramist tehnilise kirjanduse propagandale, selle kirjandus-

¹⁾ Eesti keelset kirjandust teaduslik-ateistliku propaganda alal. - "Eesti Kommunist", 1954, nr.10, lk.56-62.

²⁾ Tln., 1960. 136 lk.

liigi soovitava bibliograafia igakülgsese arendamisele.

Nõukogude võimu aastail toimus põhjalik pööre Nõukogude Eesti majanduse arengus. Meie vabariik muutus industriaalseks, arenenud masinaehituse, keemia, kerge- ja toiduainetetööstusega maaks. Toimub laialdane ehitustegevus. Tundmatuseeni on muutunud vabariigi uhkus - põlevkivi kaevandamise ja töötlemise tööstus, mis kujunes juhtivaks tööstusharuks.

Vaatamata kõigile sellele on tehnilise kirjanduse propa- ganda kõige nõrgemaks lüliks meie soovitavas bibliograafias. Viimase seitsme aasta jooksul (1954-1960) koostati sellel te- maatilal 11 kirjanduse soovitusnimestikku, mis moodustab kõi- gest 5% nimestike üldarvust.

Tehnilise kirjanduse soovitav bibliograafia on arenenud viimasel kahel aastal, mil avaldati sama palju nimestikke kui eelmise nelja aasta jooksul.

Tehnilise kirjanduse soovitav bibliograafia omab kaks sel- gelt väljendatud suunda. Esimene hõlmab tootmistehnilist kir- jandust, mis osutab praktilist abi töölistele eriala kvalifi- katsiooni tõstmisel ja eesrindlike töömeetodite omandamisel. Sääraste soovitusnimestike koostamine eeldab konkreetse toot- misharu spetsiifika head tundmist. Need on kirjanduse soovitus- nimestikud teaduse ja tehnika konkreetsete küsimuste kohta, eriti aga bibliograafiad, mis abistavad massiliste kutsealade töötajaid.

Teise suuna moodustab populaarteadusliku tehnilise kirjan- duse soovitav bibliograafia, mis propageerib kirjandust teadu- se ja tehnika uuemate saavutuste kohta. Selle kirjanduse vastu tunnevad huvi lugejate kõige laiemad hulgad. Populaarteadus-liku tehnilise kirjanduse bibliograafia aitab lugejatel oman- dada polütehnilisi teadmisi.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklikus Raamatukogus arenevad mõlemad suunad, kuid kahtlemata on eelistatud olukor- ras, ja seda õigustatult, selle kirjanduse propaganda, mis on määratud laiematele hulkadele.

Tehnilise kirjanduse bibliograafias oli seni peamine tä- helepanu pööratud ehitusalase kirjanduse propagandale. Sel

eesmärgil koostati ja avaldati 4 kirjanduse soovitusnimestikku, millistest "Ehitada kiirelt, odavalt, kvaliteetselt"¹⁾ on määratud ehitustöölistele ja -tehnikutele.

Individuaalehitajate abistamiseks koostati kirjanduse soovitusnimestik "Abiks individuaalehitajale"²⁾. Samateemaline ülevaade 1958.a. ilmunud kirjandusest avaldati ajalehes "Rahva Hääl"³⁾.

1959.aastal koostati kirjanduse soovitusnimestik autojuhtidele⁴⁾, mille eesmärgiks on abistada vastava elukutse omandamisel ja kvalifikatsiooni tõstmisel.

Ka pole unustatud noori lugejaid. Nendele on määratud kaks nimestikku. "Kelleks saada?"⁵⁾ tutvustab noori tehnikahuvilisi kirjandusega täppisteaduste ja mitmesuguste tööstusharude alal ning osutab neile abi elukutse valikul. Bibliograafia "Keemia kõigile"⁶⁾ eesmärgiks on näidata populaarteadusliku kirjanduse abil keemia ja keemiatööstuse tähtsusest rahvamajanduses ja selle suurt arenguperspektiivi.

Keskmise kooliea õpilastele koostati vestlus raamatutest teemal "Tehnika abi inimesele kommunismi ülesehitamisel"⁷⁾.

Kahtlemata on selge, et universaalse raamatukogu töö tehnilise kirjanduse soovitav bibliograafia peab olema suunatud populaarteadusliku kirjanduse propageerimisele, et tõsta laia-de hulkade kultuurilist ja tehnilist taset.

1) Heiman, M. Ehitada kiirelt, odavalt, kvaliteetselt. Annoteeritud soovitusnimestik. Tln., 1956. 28 lk.

2) Heiman, M. Abiks individuaalehitajale. Kirjanduse soovitusnimestik. Tln., 1958. 14 lk.

3) Koppel, A. Kirjandust individuaalehitajale. - "Rahva Hääl", 1958, 9. okt.

4) Hiietamm, Ü. Abiks autojuhile. Tln., 1960. 24 lk.

5) Pajupuu, E. Kelleks saada? Noorele tehnikahuvilisele. Tln., 1956. 24 lk.

6) Koppel, A. Keemia kõigile. Tln., 1960. 28 lk.

7) Tehnika abi inimesele kommunismi ülesehitamisel. Vestlus raamatutest keskmise kooliea õpilastele. Tln., 1955. 10 lk. Rotaatorpaljundus.

Põllumajandusliku kirjanduse soovitav bibliograafia

Sotsialistliku põllumajanduse arendamisel ja teaduse saavutuste ning eesrindlike kogemuste juurutamisel on tähtis osa põllumajandusliku kirjanduse propageerimisel ja soovitaval bibliograafial. Oli vaja abistada rajooni-, eriti aga küllaraamatu-kogusid parima põllumajandusliku kirjanduse soovitamiseks ja diferentseeritud lugemise juhtimiseks.

Põllumajandusliku kirjanduse soovitava bibliograafia arengule avaldas suurt mõju NLKP Keskkomitee 1953.a. septembrileenu otsus ja sellele järgnenud partei ja valitsuse abinõud põllumajanduse edasiarendamiseks.

1954.aastast muutus selle kirjandusliigi soovitava bibliograafia väljaandmine plaanipärasemaks, nimestikud omandasid selgema iseloomu ja lugejamäärangu.

Alates sellest ajast kuni käesoleva ajani koostati ja saadeti rahvaraamatukogudesse 29 kirjanduse soovitusnimestikku põllumajanduse erinevate küsimuste kohta. See moodustab 15% koostatud nimestike üldarvust. Kõrvuti iseseisvate soovitusnimestikega on põllumajanduslikku kirjandust propageeritud ka paljudes ühiskondlik-poliitilise temaatikaga nimestikes.

Trükkis avaldatud põllumajandusliku kirjanduse soovitusnimestike koostamisel konsulteeriti pidevalt vastavate erialaspetsialistidega. Koostöös ENSV Põllumajanduse Ministeeriumi töötajatega avaldati kirjanduse soovitusnimestik "Mida lugeda põllukultuuride tootmise alalt"¹⁾, "Traktoristid, tõstkem oma erialast kvalifikatsioonil!"²⁾, "Loomakasvatuse produktiivsuse tõusu eest"³⁾ ja "Abiks kolhooside mehhanisaatoritele"⁴⁾.

Rotaatoril anti välja rida soovitusnimestikke, nagu "Kolhoosikorra edasiarendamine ja masinatraktorijaamade reorganiseerimine" (Tln., 1958), "Lähemal aastail järele jõuda Ameerika Ühendriikidele liha, või ja piima tootmises iga elaniku kohta" (Tln., 1958), "Maisi kasvatamine kindlustab söödabaasi" (Tln.,

1) Tln., 1954. 44 lk.

2) Tln., 1954. 44 lk.

3) Tln., 1959. 51 lk.

4) Tln., 1959. 43 lk.

1955), "Põllumajanduse mehhaniseerimine ja elektrifitseerimine" (Tln., 1955) ja rida teisi.

Põllumajandusliku kirjanduse soovitavas bibliograafias hakati esmakordselt koostama lugemisplaane. Iga plaan sisaldas 3-5 teemat, millised olid määratud kolhoosi erinevate tootmis-sektorite töötajaile.

Samaaegselt kasutati veel üht uut kirjanduse soovitamise vormi. Pihkva Oblasti Raamatukogu eeskujul koostati soovitus-nimestikke abiks põllundusbrigaadide ja loomakasvatuse farmide töötajaile tööperioodide järgi. Need sisaldasid bibliograafilisi viiteid raamatu üksikutele lehekülgedele, et lugejat juhtida konkreetse küsimuse tundmaõppimisele. Kuid pärast kahe säärase nimestiku koostamist tuli sellest loobuda, kuna meie bibliograafid ei ole küllaldaselt tuttavad põllumajanduse eriharude tootmise spetsiifikaga.

Mõningad saavutused põllumajandusliku kirjanduse soovitavas bibliograafia alal ei tähenda veel seda, et siin ei ole puudusi. Vabariigi rahvaraamatukogudes on veel vähe soovitusnimestikke meil levinenud põllukultuuride kohta. Mitteküllaldaselt propageeritakse paremate kolhooside ja sovhooside saavutusi ning eesrindlike töötajate kogemusi. Senini puuduvad bibliograafiad põllumajanduses töötavaile spetsialistidele.

Kõigest sellest tuleb teha tõsiseid järeldusi: tuleb tugevdada põllumajandusliku kirjanduse osatähtsust soovitavas bibliograafias, on vaja laiendada temaatikat ja mitmekesistada väljaannete tüüpe. Tuleb osutada suuremat ja konkreetsemat abi põllumajanduse spetsialistidele-praktikutele.

Ilukirjanduse ja kirjandusteaduse soovitatav bibliograafia

Ilukirjanduse soovitava bibliograafia peamiseks ülesandeks on populariseerida lugejate hulgas meie paljurahvusliku Nõukogude Liidu rahvaste kirjandust, progressiivset väliskirjandust ja kirjanduse klassikute loomingut, samuti tutvustada eesti kirjandust teiste liiduvabariikide lugejate hulgas. Ilukirjanduse ja kirjandusteaduse soovitusnimestikud abistavad raamatukogude töötajaid lugejate teenindamisel, neile vajaliku kirjanduse leidmisel ja soovitamisel.

Ajavahemikul 1954-1960 koostati 42 soovitusnimestikku, mis moodustab 22% nimestike üldarvust. Üksikute autorite loomingu tutvustamiseks koostati rohkesti lühikesi nimestikke ka "Tähtpäevade kalendrites".

Kuni 1955.aastani koostati peamiselt personaalseid bibliograafiaid kirjanike tähtpäevadeks ja paljundati rotaatoril. Need ei suutnud aga täielikult rahuldada raamatukogude töötajaid ega lugejaid. Hakati otsima uusi väljaande tüüpe. Koostati nimestikke, mis võimaldavad haarata erinevate rahvaste kirjandust pikema ajaloolise perioodi vältel. ("Väliskirjandus Nõukogude Eestis". Tln., 1957.) Samal ajal jätkub üksikute kirjanike loomingut käsitlevate bio-bibliograafiade koostamine.

Eesti klassikalise ja tänapäeva nõukogude kirjanduse propageerimiseks koostati 13 bibliograafiat. Neli soovitusnimestikku on üldised, nagu "Eesti kirjanduse klassikud", "Eesti nõukogude kirjandus", "Eesti nõukogude lastekirjandus" ja "Советская литература". Viimane ilmus koostöös V.I.Lenini nim. NSV Liidu Riikliku Raamatukoguga.

Need väljaanded on populaarsed nii raamatukogude töötajate kui ka lugejate hulgas, kuna tihti olid need ainukesed allikad, kust võis leida autorite eluloolisi andmeid. Kuna nende nimestike ilmumisest on juba möödunud mitu aastat, on nad vananenud ja vajavad täiendamist uute materjalidega. Pealegi ei sisalda need kõiki eesti kirjanduse silmapaistvaid esindajaid. Samal ajal on eesti nõukogude kirjandus rikastunud rea andekate kirjanikega, kelle looming vajab laialdasemat populariseerimist. Seetõttu on päevakorral nende nimestike uue väljaande

koostamine.

Personaalseid bibliograafiaid on samal ajavahemikul koostatud 8. Need on pühendatud Fr.R.Kreutzwaldi, A.H.Tammsaare, E.Vilde, A.Jakobsoni, E.Särgava-Petersoni, J.Smuuli, H.Leberchti loomingule. Esimesed neli ilmusid vene keeles, eesmärgiga tutvustada eesti kirjanike loomingut vennasrahvaste lugejatele.

Vene ja teiste NSV Liidu rahvaste ilukirjanduse populariseerimiseks eesti lugejate hulgas koostati 21 soovitusnimestikku. Ulatuslikumana neist tuleb esile tõsta "XVIII ja XIX sajandi vene kirjandus", mis sisaldab silmapaistvaid kirjanikke vastavalt kõrgemate õppeasutuste kirjanduse programmile. Ülejäänud nimestikud käsitlevad vene klassikalise ja tänapäeva nõukogude kirjanduse silmapaistvate esindajate loomingut. Nii koostati nimestik M.Gorki kohta, mis ilmus trükis. Rotaatorpaljunduses anti välja nimestikud F.Dostojevski, N.Gogoli, M.Lermontovi, L.Tolstoi, V.Korolenko, A.Tšehhovi, M.Saltõkov-Štšedrini, V.Majakovski, A.Tolstoi, M.Šolohhovi jt. loomingu kohta.

Vaatamata vene kirjanduse soovitusnimestike hulgale ilukirjanduse bibliograafias, on siin veel suuri puudujääke. Eriti paistab silma NSV Liidu teiste rahvaste kirjanduse nimestike puudumine. Selle lünka täitmisele tuleb asuda lähemal ajal.

Väliskirjanduse klassika ja tänapäeva progressiivse kirjanduse propageerimisele soovitusnimestike kaudu asuti alles hiljuti. 1957.a. koostati üldine bibliograafia "Väliskirjandus Nõukogude Eestis". See esitab väliskirjanduse silmapaistvate esindajate loomingut. Kirjanikud on grupeeritud üksikute maade ja rahvaste kaupa. Rotaatoril paljundati 2 personaalbibliograafiat - saksa kirjanduse klassiku H.Heine ja norra klassiku H.Ibseni juubeli tähistamiseks.

* *

*

Meie maa ja rahva suured edusammud majanduslikus ja kultuurilises ülesehitustöös, teaduse ja tehnika kiire areng, nõukogude inimeste kultuuritaseme pidev tõus, laiade töötajate hulkade tung hariduse ja teadmiste järele seab meie ette üha

uusi vastutusrikkaid ülesandeid. Sellega seoses peab soovitav bibliograafia muutuma konkreetsemaks, ideeliselt võitlevamaks, temaatikalt mitmekesisemaks.

Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklik Raamatukogu on oma praktilises töös soovitava bibliograafia alal pidevalt jälginud meie maa kesksete raamatukogude töömetodeid, tundma õppinud nende kogemusi ning võimaluste piirides püüdnud neid rakendada igapäevases töös. Paralleelselt sellega paranes ka väljaannete kvaliteet, nende teaduslik ja ideelis-poliitiline tase.

Pidevalt konsulteeritakse teaduslike asutiste ja üksikute spetsialistidega. Niisugused sidemed on välja kujunenud EKP KK Partei Ajaloo Instituudi, EVSV TA Ajaloo Instituudi, ENSV Põllumajanduse Ministeeriumi, Vabariikliku Teaduslik-tehnilise Propaganda Maja jt. asutustega. Kuid see kontakt on veel juhuslik ega ole muutunud pidevaks, süstemaatiliseks koostööks.

Soovitava bibliograafia parandamisele, eriti aga kvaliteedi tõstmisele, aitaksid kaasa raamatukogude töötajate ja nimestike kasutajate arvamused ja hinnangud, nende avalik retsenseerimine. Tänni ei ole vabariigi ajakirjanduses retsenseeritud ühtki soovitava bibliograafia väljaannet (välja arvatud sm. Johani retsensioon "Tüüpkatoloogile").

Soovitava bibliograafia väljaanded täidavad oma ülesannet sel juhul, kui need leiavad aktiivset kasutamist rahvaraamatukogude töös.

Olemasolevad kogemused näitavad, et nimestikke kasutatakse rohkesti ja küllaldaselt aktiivselt massitöös - kirjanduse näituste ja bibliograafiliste ülevaadete, kirjandus- ja temaatiliste õhtute ettevalmistamisel. Lugejate teatmebibliograafilisel teenindamisel ja lugemise juhtimisel jätab nimestike kasutamine veel paljugi soovida. Eriti on see kehtiv külaraamatukogude kohta.

Säärane olukord on seletatav sellega, et osa raamatukogude töötajaid ka rajooniraamatukogudes suhtuvad bibliograafiasse veel ükskõikselts, nendega tutvumine toimub pahatihti pealiskaudselt, ei selgitata nende kasutamise kõiki võimalusi prakti-

lises töös. Siin tuleb ka lisada bibliograafiliste vahendite kasutamise metoodika ebarahuldavat tundmist.

See ei tähenda seda, nagu ei leiaks soovitatav bibliograafia lugejate teenindamisel praktilist kasutamist. Meil on küllalt rajooni- ja linnaraamatukogusid kui ka külaraamatukogude töötajaid, kel on positiivseid kogemusi sel alal. Nende kogemusi ei ole küllaldaselt tunda õpitud ega levitatud.

Paljud on arvamisel, et avariilulite rakendamine vabastab lugeja ja raamatukogutöötaja bibliograafia ja kataloogide kasutamisest. Kõrvuti bibliograafia ja kataloogide tähtsuse selgitamisega tuleb aegsasti välja töötada sääraseid bibliograafilise teenindamise vorme ja meetodeid, millised kindlustaksid lugejate kõige efektiivsema teenindamise uutes tingimustes.

Avariilulite tingimustes peab raamatukogu töötaja olema suuteline rahuldama lugejate veelgi ulatuslikumaid ja mitmekesisemaid nõudeid, - see aga omakorda nõuab soovitava bibliograafia temaatika rikastamist, lugejamäärangu konkretiseerimist jt. abinõusid, mis võimaldaksid leida vajalikke vastuseid esilekerkinud küsimustele ja nõudmistele.

NLKP Keskkomitee otsus "Raamatukogude töö olukorrast ja selle parandamise abinõudest meie maal" nõuab raamatute propaganda laialdasemat arendamist, raamatufondide rikkuste täielikumat avamist, nende kättesaadavaks tegemist ja praktilist kasutamist kõigi elanike poolt. Lugejaile tuleb osutada asjalikku ja konkreetset abi kirjanduse valikul ja iseseisvas töös raamatuga.

Otsuses püstitatakse ülesanne mitmekesistada ja diferentseerida lugejate teenindamist, st. välja töötada soovitava bibliograafia sügavalt läbimõeldud vahendite süsteem, mis rahuldaks mitte ainult lugejate peamisi nõudeid, vaid arvestaks ka iga lugeja grupi iseärasusi, samuti tuleb laiendada ja mitmekesistada väljaannete temaatikat.

Millised ülesanded seisavad soovitava bibliograafia ees partei poolt püstitatud ülesannete edukaks täitmiseks.

1) Tuleb lõplikult lahendada soovitava bibliograafiaga seotud organisatsioonilised küsimused vabariigis. On vaja, et

kooskõlas Partei Keskkomitee 1940.a. otsusega see töö hõlmaks ka spetsiaalseid ja teisi teaduslikke raamatukogusid vastavalt nende profiilile, spetsiifikale ja lugejate nõuetele. See looks soodsad tingimused soovitava bibliograafia temaatika mitmekesistamiseks ja lugejate diferentseeritud bibliograafiliseks teenindamiseks ja rahuldaks kõigi lugejate gruppide vajadused.

2) On vaja aegsasti koostada soovitava bibliograafia vabariiklik plaan töö koordineerimiseks ja parallelismi vältimiseks. Tuleb luua soovitava bibliograafia väljaannete kindel süsteem vastavalt meie vabariigi lugejaskonna vajadustele ja kohalikele tingimustele.

3) On vaja jõuda nii kaugele, et bibliograafia kõigis oma vormides leiaks tunnustust ja eluõigust vabariigi ajakirjanduses, et ajakirjandus - massiline propagandist ja agitaator - ei suhtuks ükskõikselt olulisse propaganda vahendisse nagu seda on soovitav bibliograafia, vaid aktiveeriks oma tegevust, aitaks kaasa kirjanduse populariseerimisel ja bibliograafia ning bibliograafiliste teadmiste propageerimisel.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu

poolt aastail 1954-1959. koostatud ja avaldatud kirjanduse soovitusnimestikud

	1954			1955			1956			1957			1958			1959			Kokku										
	Kokku	Trükkis	Ajak.	Rot.	Sellest			Sellest			Sellest			Sellest			Sellest			Sellest	Sellest								
1. Ühiskondlik-politiline	8	-	-	8	13	3	-	10	10	3	-	7	20	12	2	6	12	2	1	9	9	2	-	7	72	22	3	47	
2. Loodusteadus ja teaduslik-ateistlik	6	3	1	2	10	2	6	2	2	1	-	-	1	-	-	1	5	-	2	3	1	1	-	-	24	7	9	8	
3. Tehnika	-	-	-	-	2	-	-	2	3	3	-	-	-	-	-	-	3	1	2	-	2	2	-	-	10	6	2	2	
4. Põllumajandus	8	1	-	7	8	1	-	7	8	3	-	5	2	-	-	2	1	-	1	-	2	2	-	-	29	7	-	22	
5. Kehakultuur ja tervishoid	1	-	-	1	2	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	5	1	1	3
6. Lu kirjandus. Kirjandusteadus	9	2	-	7	13	4	-	9	5	-	5	4	3	-	1	2	1	-	1	-	5	3	-	2	38	13	-	25	
7. Raamatukogundus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1	-	-	2	2	-	-	
8. Ühiversaalne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1	-	-	
Kokku	32	6	1	25	48	10	7	31	28	11	-	17	27	15	2	10	24	5	14	22	12	-	10	181	59	15	-	-	
Tähtpäevade kalender	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	3	4	-	4	4	4	-	-	4	4	11	-	-	11
Üldse	32	6	1	25	48	10	7	31	28	11	-	17	30	15	2	13	28	5	18	26	12	-	14	192	59	15	118		

Väliskirjanduse fond ja selle propaganda
ENSV Teaduste Akadeemia Keskraamatukogus

R.Jannus

Esti NSV Teaduste Akadeemia Keskraamatukogu
töötlemise ja kataloogide osakonna juhataja

Uuema väliskirjanduse muretsemiseks on ENSV Teaduste Akadeemia Keskraamatukogul kõige suuremad võimalused võrreldes teiste Esti NSV raamatukogudega. Keskraamatukogu on asutatud 1947.a. Et täita vastutusrikkaid ülesandeid Esti NSV Teaduste Akadeemia asutuste teadusliku töö baasina, tuli raamatukogu fondid komplekteerida juba asutamisest alates nii nõukogude kui ka väliskirjandusega.

1.jaan. 1961 oli Keskraamatukogu fondides 1.011.000 trükiühikut, millest ca 40% moodustab väliskirjandus. Sellest 50-60 % haarab kirjanduse 15.sajandist kuni 1917.aastani. Viimase hulgas on palju haruldasi väljaandeid.

Väliskirjanduse fond ja selle kujunemine

Juba raamatukogu asutamisest peale komplekteeriti väliskirjanduse fondi ostudega raamatukauplustest ja sisemaise raamatuvahetuse ning tellimistega NSVL Teaduste Akadeemia Raamatuosakonna kaudu välismaalt.

Väga palju väliskirjandust sai raamatukogu üleandmise teel teistelt raamatukogudelt 1950.aastal. Nii anti Tallinna Polütehniliselt Instituudilt üle 1991 eks. peamiselt tehnilist väliskirjandust ja Tallinna Pedagoogiliselt Instituudilt 1348 eks. väliskirjandust mitmelt alalt.

1950.a. anti raamatukogule üle ka Esti NSV Ajaloomuuseumi raamatukogu, välja arvatud suurem osa käsikirjadest. Üleantud raamatute hulgas oli enam kui 100.000 ühikut vanemat

väliskirjandust, mille põhjal moodustati 1954.a. lõpul haruldaste ja käsikirjaliste raamatute sektor.

Samal aastal anti raamatukogule üle veel endise Õpetatud Eesti Seltsi raamatukogu, mis sisaldas palju väliskirjandust ja ENSV TA Füüsika ja Astronoomia Instituudi geofüüsika raamatukogu, mis praegu on deponeeritud Tartu Riikliku Ülikooli Teaduslikku Raamatukogusse.

Kuni 1955.a. täienes ENSV TA Keskraamatukogu väliskirjanduse fond peamiselt kodu- ja välismaise raamatuvahetuse teel, kuna ostudel raamatukauplustest oli väiksem tähtsus.

Kõige uuemat kirjandust telliti NSVL Teaduste Akadeemia Raamatuosakonna kaudu.

Alates 1956.a. suurenevad ostud raamatukauplustest ja välisvaluutaga tellitava kirjanduse hulk. Kui eelnevatel aastatel telliti kirjandust põhiliselt USA-st ja Inglismaalt, siis nüüd kasvab saksakeelse kirjanduse osatähtsus.

Umbkaudsete arvestuste põhjal on käesoleval momendil raamatukogu põhifondis ca 36.000 eks. väliskirjandust ja ca 150.000 numbrit välisperioodikat. Siia on juurde arvestatud ka NSV Liidu ilmuv võõrkeelne kirjandus ja NSV Liidu rahvaste kirjandus ladina šriftiga, välja arvatud eestikeelne. Tegelikult moodustab see aga kogu fondist väikese osa. Siin ei ole arvestatud haruldaste ja käsikirjaliste raamatute sektori väliskirjanduse fond ja endise Õpetatud Eesti Seltsi väliskirjanduse fond.

Praegu leidub väliskirjandust ENSV TA Keskraamatukogu järgmistes fondides: 1) raamatud võõr- ja NSV Liidu rahvaste keeltes, 2) perioodika võõr- ja NSV Liidu rahvaste keeltes, 3) fotokoopiad, 4) kaardid ja atlased, 5) mikrofilmid, 6) haruldased raamatud koos ENSV Teaduste Akadeemia väljaannete arhiiviga, 7) ajalehed, 8) teatmeteosed, 9) endise Õpetatud Eesti Seltsi raamatukogu, 10) dublettide fond, 11) varufond.

Võõr- ja NSV Liidu rahvaste keeltes raamatute fond on sisuliselt väga mitmekülgne. Kõige rohkem leidub teaduslik-tehnoloogilist kirjandust vastavalt instituutide profiilile. Rohkesti on teoseid füüsika, keemia, tehnika, bioloogia, zooloogia jne. alalt. Ka ajaloo, keeleteaduse ja ühiskondlik-politiilise elu

aladeid leidub kirjandust. Vähem on ilukirjanduslikke teoseid.

Võõrkeelse perioodika fond sisaldas seisuga 1.jaan. 1960 3502 nimetust, milledest 48% moodustas matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnika-alane perioodika.

Väliskirjanduse komplekteerimine

Väliskirjanduse komplekteerimise allikateks on kodu- ja välismaine raamatuvahetus, ostud raamatukauplustest ja -antikvariaatidest, ostud välisvaluuta eest, annetused ja muud allikad.

Raamatuantikvariaadist ostetakse põhiliselt teatmeteoseid ja teaduslikke väljaandeid kõigilt teadusaladelt. Väga palju on ostetud ajaloolast kirjandust, vähem tehnilist. Enamus ostetud raamatutest on saksakeelsed. Antikvaarsete ostude osatähtsus on aasta-aastalt kahanenud.

Alates 1956.a. avanes võimalus osta raamatukauplustest ka uuemat rahvademokraadiamaade kirjandust.

Kogu rahvademokraatiamaade kirjanduse ostudest moodustab saksakeelne kirjandus ca 80%. Ungari, tšehhi, rumeenia, poola jt. keeltes ostetakse peamiselt sõnastikke. Saksakeelsest kirjandusest moodustab olulise osa teaduslik-tehniline kirjandus. Välisvaluutaga muretsetakse raamatukogule kõige vajalikum ja väärtuslikum osa väliskirjandusest.

ENSV TA Keskraamatukogus komplekteeritakse kirjandust ENSV Teaduste Akadeemia Presiidiumi poolt kinnitatud temaatilise plaani alusel, kusjuures komplekteerimisest võtavad osa ka ENSV Teaduste Akadeemia instituudid ja allasutused.

Keskraamatukogu saab välismaa kirjastustelt ja raamatukauplustelt ning teaduslikelt asutustelt ja organisatsioonidelt katalooge ja prospekte, Need süstematiseeritakse teadusalade järgi ja antakse tutvumiseks Teaduste Akadeemia teaduslikele töötajatele. Nende põhjal koostatakse instituutides tellitava kirjanduse nimestikud, mille ulatuse määrab igale instituudile ettenähtud limiit ja esitatakse raamatukogule.

Kuni 1958.a. vormistas väliskirjanduse tellimise NSVL Teaduste Akadeemia Raamatuosakond (Академия наук СССР. Книжный отдел). Nüüd teeb raamatukogu seda ise.

Tellitud kirjanduse hulk on pidevalt kasvanud. Tunduvalt suurendati limiiti 1959.a., mil telliti 511 eks. raamatuid. 1960.a. saadi 643 eks. Kõige rohkem kirjandust tellitakse Saksa FV-st, Inglismaalt ja USA-st. 1959.a. telliti sealt 78% kogu tellitud väliskirjandusest.

Suurem osa välisvaluutast, 2/3, kulub ajakirjade tellimiseks. Koostöös Teaduste Akadeemia instituutidega selgitati 1957.a. välja ajakirjad, mis on vajalikud nii raamatukogule kui ka instituutidele ja nende tellimist jätkatakse aasta-aastalt. Väärib märkimist, et välisperiodika tellimine on koordineeritud teiste vabariigi raamatukogudega, eeskätt ENSV Riikliku Teadusliku Meditsiinilise Raamatukoguga ja Tallinna Polütehnilise Instituudi Raamatukoguga. Sel teel on õnnestunud vabariiki tellida rohkem tehniliste ja teaduslike ajakirjade eri nimetusi.

Ka periodikat tellitakse kõige rohkem Saksa FV-st, Inglismaalt ja USA-st. Nii telliti 1960.aastaks nendest riikidest 60% kogu valuutaga tellitud periodikast.

Kahjuks jääb tavaliselt osa tellitud väliskirjandusest saamata. Nii telliti 1959.a. 556 raamatut, millest saadi 511. Saamata jääb raamatuid väga mitmel põhjusel - tiraaž on määrdunud, raamatut ei saadeta välja, tellimisel on esitatud puudulikud andmed jne. Mõnikord täidetakse tellimine mitu aastat hiljem. Nii saabus veel 1960.aastal raamatuid 1957.a. tellimisest.

Alates 1956.a. avanes raamatukogul võimalus tellida Ajakirjandusliidu kaudu rahvademokraatiamaade perioodilisi väljaandeid ja suuremas ulatuses kapitalistlike maade fotoreprodutseeritud ajakirju, mida annab välja NSVL Teaduste Akadeemia Teaduslik-Tehnilise Informatsiooni Instituut.

Viimasel ajal on eriti tõusnud fotoreprodutseeritud väljaannete osatähtsus. Enamuse nendest moodustavad tehnilised ajakirjad. 50% kõikidest 1960.a. tellitud fotoreprodutseeritud ajakirjadest olid välja antud USA-s.

Rahvademokraatiamaadest on periodika tellimise poolest

esikohal Saksa DV. Sealt telliti 1960.aastal 65% rahvademokraatiamaade perioodika nimetuste üldarvust.

Küllaltki oluline osa väliskirjanduse komplekteerimisel on raamatuvahetusel. Kui kodumaise raamatuvahetuse teel saadakse peamiselt vanemat väliskirjandust, siis välismaine raamatuvahetus võimaldab hankida ka uuemaid väljaandeid.

Kodumaise raamatuvahetuse teel on saadud kõige rohkem väliskirjandust NSVL Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Pearaamatukogust ja NSVL Teaduste Akadeemia Raamatukogult, nimelt 87% kodumaise vahetuse teel saadud väliskirjandusest.

Välisvaluuta limiidi mittejätkumise korral on ENSV TA Kesksaamatukogu püüdnud hankida puuduäänud raamatuid vahetuse teel.

Esimised vahetussidemed sõlmiti 1950.aasta märtsikuus. Sama aasta lõpus teostas raamatukogu vahetust juba 26 välismaa teadusliku asutusega.

1955.aastast alates elavnes vahetus välismaadega veelgi, mida eriti soodustas vahetuse üleandmine otseselt raamatukogule, kuna enne toimus see NSVL Teaduste Akadeemia Raamatukogu kaudu Leningradis. Esiälgu peeti iseseisvalt vahetust rahvademokraatiamaadega.

Alates 1956.a. hakkas raamatukogu iseseisvalt vahetust teostama ka kapitalistlike maade teaduslike asutustega. 1961.a. alguseks oli raamatukogul 32 riigis 239 vahetuspunkti, nendest rahvademokraatiamaades 108 ja kapitalistlikes maades 131.

Nagu tabelist nähtub, on raamatukogul kõige tihedamad vahetussidemed Poolaga. Ka USA-s, Soomes ja Saksa DV-s ulatub vahetuspunktide arv üle 20. Ühtki vahetuspunkti pole raamatukogul Aafrika mandril, vähe on vahetuspunkte ka Lõuna-Ameerikas. Kõige tihedamad vahetussidemed on loodud Euroopas asuvate maadega, kuid siingi on välja jäänud mõned riigid nagu Hispaania, Portugal jt. Vahetussidemetega on haaratud eranditult kõik rahvademokraatiamaad.

Tulevikus on raamatukogul plaanis vahetussidemeid veelgi laiendada.

Kõige rohkem kirjandust on saadud Hiina Rahvavabariigist - 3657 eks. (kuni 1959.a. incl.) Rohkesti on saadud puht hii-

Välisvahetuspunktide arv 1. jaan. 1961. a.

Jrk. nr.	Riigi nimetus	Vahetuspunktide arv	Jrk. nr.	Riigi nimetus	Vahetuspunktide arv
1.	Poola	34	17.	Hiina	4
2.	USA	25	18.	Jaapan	3
3.	Soome	24	19.	Šveits	3
4.	Saksa DV	20	20.	Belgia	2
5.	Tšehhoslovakkia	17	21.	Holland	2
6.	Rootsi	14	22.	India	2
7.	Saksa FV	13	23.	Itaalia	2
8.	Rumeenia	12	24.	Kanada	2
9.	Inglismaa	10	25.	Korea	2
10.	Prantsusmaa	8	26.	Albaania	1
11.	Ungari	7	27.	Argentiina	1
12.	Austria	6	28.	Austraalia	1
13.	Bulgaaria	5	29.	Brasiilia	1
14.	Jugoslaavia	5	30.	Mehhiko	1
15.	Norra	5	31.	Mongoolia	1
16.	Taani	5	32.	Uus-Meremaa	1
				Kokku: 239	

nakeelseid väljaandeid, mis on edasi saadetud Tartu Riikliku Ülikooli orientalistika ringile.

Väga palju on saadud kirjandust ka Soomest - 3269 eks. (kuni 1959. a. incl.). Peamiselt on see soomekeelne kirjandus filoloogia, ajaloo, loodusteaduste jne. aladelt. Palju on saadud perioodilisi väljaandeid.

Ka teistelt maadelt on saadud kirjandust mitmesugustelt erialadelt mitmetes keeltes.

Omalt poolt on raamatukogu vastu saatnud ENSV Teaduste Akadeemia toimetusi ja monograafiaid.

Annetuste kaudu on raamatukogu saanud suhteliselt väikese osa väliskirjandusest.

Väliskirjanduse propaganda ja informatsioon

Üheks oluliseks informatsiooniallikaks on kataloogid, kuid ka raamatute väljapanekud, näitused, suuline ja kirjalik informatsioon aitavad lugejal leida temale vajalikku teost.

Väliskirjandus peegeldub järgmistes ENSV TA Keskraamatukogu kataloogides: 1) alfabeetilises raamatute kataloogis, 2) süstemaatilises raamatute kataloogis, 3) uudiskirjanduse kataloogis, 4) perioodika kataloogis, 5) kaartide ja atlaste kataloogis, 6) endise Õpetatud Eesti Seltsi eesti- ja võõrkeelse raamatute alfabeetilises kataloogis, 7) endise ÕES-i eesti- ja võõrkeelse perioodika alfabeetilises kataloogis ja 8) endise ÕES-i kaartide kataloogis.

Alfabeetiline raamatute kataloog peegeldab kogu välismaa kirjanduse, NSV Liidus ilmunud võõrkeelse kirjanduse ja NSV Liidu rahvaste ladina šriftiga kirjanduse (leedu, läti), välja arvatud eestikeelne kirjandus, mille kohta on olemas omaette kataloog.

Raamatute alfabeetilises kataloogis on kirjandus järjestatud ühtses alfabeedis, eraldamata üksikuid keeli. Sellise kataloogi koostamisel arvestati, et ENSV TA Keskraamatukogu on teaduslik raamatukogu, kus lugejad ei otsi kirjandust ühe keele piires, vaid neid huvitab kirjandus mitmes võõrkeeles.

Alfabeetilises kataloogis on koondatud kokku kõik sama autori teosed eri keeltes. Autori nime aluseks on võetud eestipärane kirjaviis ja erinevatelt nimevormidelt tehakse sellele viited. Ka mikrofilmid ja fotokoopiad peegelduvad alfabeetilises kataloogis.

Slaavi šriftiga väliskirjandus peegeldub ENSV TA Keskraamatukogus venekeelse kirjanduse alfabeetilises kataloogis. Alfabeetilises kataloogis peegeldatakse ka kõik poolperioodiliste väljaannetena ilmunud monograafiad vaatamata ilmumisaastale, sisule ja keelele.

Raamatukogus on olemas eraldi süstemaatilised kataloogid eesti-, vene- ja võõrkeelse kirjanduse kohta.

Süstemaatiline raamatute kataloog on üles ehitatud küm-

nendliigituse alusel.

Väliskirjanduse liigitamisel kasutatakse kaht kümendliigituse tabelite väljaannet: 1) Н.В. Русинов. Десятичная классификация книг. М. 1944 ja 2) Dezimal-Klassifikation. Deutsche Gesamtausgabe. 3. internationale Ausgabe der Dezimal-Klassifikation. Berlin-Köln, 1934-1953.

Eriti raske on keemia-, füüsika- ja kõrgema matemaatika-alaste teoste liigitamine, sest kõik süstematiseerijad on humanitaarharidusega.

Et kergendada süstematiseerijate tööd, on raamatukogus kindlaks määratud instituutide esindajaist koosnev konsultantide võrk, kes abistab kitsast eriala käsitlevate teoste süstematiseerimisel.

Kahjuks puudub süstemaatilise kataloogi kohta märksõnade kartoteek, mis tunduvalt kergendaks kataloogi käsitlemist. Mainitud kartoteek on koostamisel. Raskuste puhul kirjanduse otsimisel abistab lugejaid valvebibliograaf.

Uudiskirjanduse kataloogis peegeldatakse kõik raamatukogusse saabuv uus kirjandus, mis on ilmunud 1950.a. alates. Kataloog on oma ülesehituselt süstemaatiline, kusjuures vahekaartidega on eraldatud ainult pealiigid. Iga pealiigi piires on kaardid paigutatud indeksite järjekorras ja sama indeksi piires alfabeetiliselt.

Uudiskirjanduse kataloogis seisavad kaardid 2 kuud. Iga uus kuu eraldatakse vahekaardiga. Pärast kaht kuud võetakse kaardid uudiskirjanduse kataloogist välja ja liidetakse süstemaatilisse kataloogi. Alfabeetiliselt liidetakse kaardid sama kirjanduse kohta üheaegselt uudiskirjanduse kataloogiga.

Perioodika kataloog valmis raamatukogus 1959.aastal. On olemas eraldi kataloogid eesti-, vene- ja võõrkeelse perioodika kohta. Kataloogis on eraldatud kümme pealiiki ja liigid 61 (arstiteadus) ning 63 (põllumajandus).

Iga liigi piires on kirjandus järjestatud alfabeetiliselt. Et üksikute liikide piires on nimetuste arv kasvanud juba väga suureks, näiteks matemaatika-loodusteadused 882 nimetust, teh-

nika 788 nimetust jne., siis on tungiv vajadus detailsema liigituse järele. Praegu ongi käsil perioodika süstemaatilise kataloogi koostamine. Selle valmimise puhul järjestatakse olemasolev kataloog alfabeetiliselt.

Jooksva aasta ajakirjad peegeldatakse jooksva aasta perioodika kataloogis, mis on koostatud kümnendliigituse alusel.

Kaartide ja atlaste kataloog valmis raamatukogus 1959. aastal. Kataloogis peegelduvad nii eesti-, vene- kui ka võõrkeelsed kaardid ja atlased. Iga liigi ulatuses on erinevad keeled eraldatud vahekaardiga.

Lugejad saavad tutvuda raamatukokku saabunud uue väliskirjandusega igal laupäeval komplekteerimisosakonnas, kus inventeeritud kirjandus on asetatud avariilile süstematiseeritult ja lugejal on võimalus tutvuda sellega "de visu". Suure ruumikitsikuse tõttu ei saa seda võimalust kasutada kahjuks mitte kõik ENSV TA Keskraamatukogu lugejad, vaid ainult kindlaksmääratud konsultantide võrk, milline koosneb Teaduste Akadeemia instituutide ja allasutuste esindajaist. Need omakorda informeerivad teisi lugejaid vastava instituudi piires. Avariilile paigutatakse nii välismaa raamatud kui ka poolperioodika, kuna ajakirjad antakse ilma inventeerimata otse fondi ja lugeja saab nendega tutvuda ainult jooksva aasta perioodika kataloogi kaudu

Kui tellitud väliskirjandus on saabunud fondi, informeerib laenu- ja hoiuosakonna juhataja sellest vastavate teoste tellijaid. Selleks on igas instituudis kindlaks määratud isik, tavaliselt teaduslik sekretär, kellele teatatakse raamatute saabumisest. See omakorda teatab uuest väliskirjandusest kõigile asjahuvilistele oma instituudis. Ehituse ja Ehitusmaterjalide Instituudis annab raamatukogu informatsiooni iga sektori esindajale. Tavaliselt toimub informatsioon telefoni teel. Kui saabub mõni raamat vahetuse teel, mis tellimisnimestikust välja jäi, informeeritakse ka selle saabumisest. Kogu vahetuse teel saabunud väliskirjanduse kohta informatsiooni ei anta.

Bibliograafiaosakonna ülesandeks on raamatukogusse saabuva väliskirjanduse bülletääni väljaandmine.

Esimest korda ilmus uue väliskirjanduse bülletään 1953.a.

TRU Raamatukogu

See oli paljundatud rotaatoril ja saadeti tutvumiseks ENSV Teaduste Akadeemia instituutidele ja allasutustele.

Pärast vaheaega ilmus bülletään jälle 1955.a. Bülletäänis peegeldusid nii raamatud kui ka poolperioodiliste väljaannetena monograafiad koos šifritega.

Alates 1956.a. hakkas Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklik Raamatukogu välja andma koondbülletääni pealkirjaga "Eesti NSV suurematesse raamatukogudesse saabunud väliskirjanduse koondbülletään", mis tõi andmeid ka ENSV TA Keskraamatukogusse saabunud väliskirjanduse kohta.

Koondbülletääni ilmus raamatute kohta 6 numbrit, nendest nr.4/5 kaheosalise kaksiknumbrina.

Peale nende anti 1956.a. välja ka koondbülletään perioodika kohta.

1958.a. katkestas Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklik Raamatukogu koondbülletäänide väljaandmise. Seoses sellega hakkas Eesti NSV TA Keskraamatukogu uuesti välja andma oma väliskirjanduse bülletääni. Ilmumissagedusena oli ette nähtud üks kord kvartalis. Bülletäänis kasutatakse Üleliidulise Raamatupalati liigitussüsteemi ja teose kättesaamise hõlbustamiseks on iga nimetuse juurde märgitud šiffer. Erinevalt varematest aastatest on bülletäänil ka autoriregister.

1958.a. ilmus bülletääni esimene number kaksiknumbrina, mis sisaldas 256 nimetust ja oli paljundatud rotaatoril.

Praegu paljundatakse bülletääni rotaprindil ja tiraaži suurendati 160-lt 300 eksemplarile.

Bülletään saadetakse ENSV Teaduste Akadeemia instituutidele ja allasutustele ning ENSV Teaduste Akadeemia kõigile tegevliikmetele. Peale selle saadetakse bülletääni Eesti NSV suurematele raamatukogudele ja mõnede tehaste raamatukogudele ("Volta", "Punane Ret"). Väljaspool Eesti NSV-d saavad bülletääni NSVL Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Keskraamatukogu Moskvas, Läti, Leedu ja Valgevene akadeemiade Keskraamatukogud ja NSVL Teaduste Akadeemia Raamatukogu Leningradis.

Informatsioon TA Keskraamatukogusse saabuvast väliskirjandusest toimub ka üleliidulises ulatuses. Koondbülletäänide

ja -kataloogide jaoks saadab ENSV TA Keskraamatukogu pidevalt informatsiooni viiele NSV Liidu raamatukogule.

Fondi antud uuest kirjandusest korraldatakse tavaliselt näitus-väljapanekuid. Selleks on ette nähtud vastavad vitriinid, kus eksponeeritakse nii eesti-, vene- kui ka välismaa kirjandus koos. Vitriinidesse paigutatakse kogu tellitud väliskirjandus ja vahetuse teel saadud kirjandusest see osa, mis võiks huvi pakkuda ENSV Teaduste Akadeemia instituutidele. Väljapanekud on süstematiseeritud. Väljapanekuid vahetatakse kord nädalas. Lugeja soovil laenutatakse raamatut ka vitriinist. Seda võimalust kasutavad paljud ENSV Teaduste Akadeemia teaduslikud töötajad. Tartus asuvate instituutide jaoks tellitud kirjandust vitriinides ei eksponeerita, vaid see saadetakse kohe Tartusse.

Peale selle korraldab bibliograafiaosakond välismaa kirjastuste kataloogide väljapanekuid. Väljapanekuid vahetatakse ühe kuu järel.

Raamatukogus on korraldatud ka suuremaid väliskirjanduse näitusi. 1955.a. organiseeriti rahvademokraatiamaadest ja kapitalistlikest maadest vahetuse teel saadud kirjanduse näitused.

Käesoleval aastal korraldati raamatukogus leiduvate välisperiodika nimetuste näitus fotokoopiatest. Selleks otstarbeks valmistati ajakirjade kaantest värvilised fotokoopiad, milledest kujundati alatine väljapanek.

Väliskirjanduse kasutamine

ENSV TA Keskraamatukogu teenindab esmajoones Teaduste Akadeemia instituutide ja teiste allasutuste töötajaid, kuid peale nende ka kõiki teaduslikke töötajaid vabariigis ja üldse lugejaid, kes vajavad teaduslik-tehnilist kirjandust, nagu kõrgemate koolide õppejõude, diplomante, tehaste insener-tehnilist personali, ratsionaliseerijaid, kultuuri- ja kunstialal töötajaid jt. Väljaspoole Tallinnat laenutab TA Keskraamatukogu kirjandust raamatukogudevahelise abonemendi kaudu.

Väliskirjanduse kasutamine toimub üldistel alustel eesti-

ja venekeelse kirjandusega.

Kui vaadelda Keskraamatukogu lugejate koosseisu, paistab silma lugejate arvu pidev suurenemine. 1960.a. lõpuks oli registreeritud 1381 lugejat, nendest väljaspoolt Teaduste Akadeemiat 617 ehk 45%. Teaduslike töötajate arv moodustas samal aastal 52% üldisest lugejate arvust.

Kõige rohkem kasutavad väliskirjandust Energeetika Instituudi, Keemia Instituudi ning Ehituse ja Ehitusmaterjalide Instituudi teaduslikud töötajad.

Intensiivselt kasutatakse lugemissaalis avariilil paiknevaid välismaade teatmeteoseid.

Kui vaadelda kirjanduse laenutamist keelte järgi, selgub, et raamatukogu algaastail loeti kõige rohkem ingliskeelset kirjandust, sest raamatukogu sai siis uemat väliskirjandust peamiselt inglise kelles. Alates 1955.aastast tõuseb loetavuse poolest esikohale saksakeelne kirjandus, sest raamatukogu hakkas selles keeles komplekteerima rohkem uemat teaduslikku kirjandust. Saksakeelse kirjanduse suurema loetavuse tingib asjaolu, et seda leidub raamatukogus võrreldes muukeelse kirjandusega kõige rohkem ja ka see, et saksa keele oskus on kõige suurem.

Kasutatavuse poolest jääb teisele kohale ingliskeelne kirjandus ja kolmandale kohale prantsuskeelne. Ülejäänud võõrkeeltest järgnevad loetavuse poolest soomekeelne, peamiselt keeleteadusliku sisuga kirjandus, siis rootsikeelne, peamiselt ajaloo- ja majandusalane kirjandus.

Vähe loetakse ungari-, tšehhi-, rumeenia-, poola- jne. keelset kirjandust. Väga vähe kasutatakse väljaandeid albaania, hiina, mongoli ja teistes meile vähetuntud keeltes.

Tuleb märkida, et väliskirjanduse lugemise protsent on raamatukogus kõrge, ulatudes 1956.a. isegi 47%-le, mis näitab raamatukogu lugejate keelteoskuse kõrget taset.

Väliskirjandusest kasutatakse rohkem perioodilisi väljaandeid, mis kõige kiiremini peegeldavad teaduse ja tehnika uusi saavutusi.

1960.a. moodustasid perioodika laenutused 68% üldisest laenutuste arvust. Kuigi välisperioodika osas statistikat eral-

di ei peeta, võib öelda, et väliskirjanduse laenutuste arvust kuulus välisperioodikale kindlasti 68%.

ENSV TA Keskraamatukogu fondid olid esimestel aastatel küllalt väikesed ja seetõttu tuli lugejate soovide rahuldamiseks kohe hakata kasutama raamatukogudevahelise abonemendi abi. Nii telliti 1948.a RVA korras kirjandust 8-lt raamatukogult.

1959.aastal moodustas teistelt raamatukogudelt RVA korras laenutatud kirjandusest väliskirjandus ca 90%. Põhiliselt laenutati keemia-, tehnika-, bioloogia-, filosoofia- jne. alast perioodikat.

Oma fondidest teistele raamatukogudele hakkas ENSV TA Keskraamatukogu kirjandust laenutama alles 1950.a., mil saadeti 232 eks. kirjandust teistele raamatukogudele. Sellest moodustas väliskirjandus 33%.

Sellest ajast peale on laenutus RVA korras pidevalt kasvanud. 1959.a. oli raamatukogu RVA vahekorras 80-ne raamatukoguga, kusjuures 40-le neist saatis ta kirjandust oma fondidest, nendest 18-le saadeti väliskirjandust.

1959.a. saadeti teistele raamatukogudele 454 eks., nendest 55% väliskirjandust. Saadetud väliskirjandusest moodustas välisperioodika 82%. Seega on olnud suurem osa saadetud väliskirjandusest perioodika. Kõige rohkem on saadetud ingliskeelset kirjandust, vähem saksakeelset ja üsna vähe prantsuse, soome ja rootsi keeles.

20-30% väliskirjanduse tellimistest RVA korras on jäänud täitmata raamatute puudumise, väljalaeutamise või 1958.a. raamatukogus teostatud inventuuri tõttu, mil raamatuid ei laenutatud.

Kokkuvõte

Kokku võttes võib öelda, et raamatukogu väliskirjanduse fondid suurenevad pidevalt.

Erilist rõhku pannakse välisperioodika komplekteerimisele, mille kaudu lugejad kõige kiiremini tutvuvad välismaa teaduse ja tehnika eesrindlike saavutustega. Nii näiteks telliti 1961. aastaks 945 nimetust välisperioodikat, millele lisandub veel

vahetuse teel saabuv perioodika. Samuti püütakse eeskätt muretseda teatmeteoseid, käsiraamatuid ja põhilisi töid üksikutelt teadusaladelt.

Kõige olulisemaks komplekteerimisallikaks on väliskirjanduse tellimine välisvaluutaga.

Puudujääke on väliskirjanduse informatsioonis ja propagandas. Ruumpuuduse tõttu pole võimalik kasutada jooksva aasta perioodika avariivõileid, liiga aeglaselt valmib bulletään, puudub süstemaatilise kataloogi kohta märksõnade võti jne.

Vaatamata nendele puudustele on Eesti NSV TA Keskraamatukogu püüdnud võimaluste kohaselt teenindada lugejaskonda väliskirjandusega ja on olnud selles osas uurimistöö baasiks teadlastele.

Fr.R.Kreutzwald Tartu Ülikooli Raamatukogu kasutajana

Referaat

E.Kudu
Tartu Riikliku Ülikooli
Teadusliku Raamatukogu vanembibliograaf

TRÜ Teadusliku Raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonnas on säilinud osa laenutusraamatuid alates esimesest laenutusest mais 1802.a. kuni umbes 1836.aastani. Nimetatud laenutusraamatuid pole senini uuritud, ometi võiks nende analüüs anda panuse meie kultuuriajaloo uurimisse, silmas pidades seda kohta, mida Tartu Ülikooli Raamatukogu omas mitte üksi Baltikum, vaid ka vene kultuuri ajaloos. Tartu Ülikooli Raamatukogu lugejate hulgas olid O.W.Masing, Fr.R.Kreutzwald, akad. F.Wiedemann, N.I.Pirogov, vene poeedid B.P.Žukovski ja N.M. Jazôkov, armeenia rahva suur poeg Hatšatur Abovjan, esimene vene ümbermaailma sõitja admiral Krusenstern jt. Seni on avaldatud ainult N.I.Pirogovi ja Hatšatur Abovjani poolt loetud raamatute nimestikud. (E.Vigel. Что читал Н.И.Пирогов (1828-1833, 1836) - Вестник хирургии им.И.И.Грекова, т.77, 1956. №II. Lk. 37-39) E.Kudu. Книги Прочитанные Х.Абовяном в Фунд.б-ке ТГУ. - Известия Акад.Наук Армянской ССР. Отд. обществ. наук, 1956, Nr.1, lk.93-94.)

Käesoleva ettekande eesmärgiks on anda ülevaade Fr.R. Kreutzwaldi poolt tema ülikooli aastail Ülikooli Raamatukogust laenatud raamatutest, niipalju kui see on kindlaks tehtav säilinud laenutusraamatuist.

Kõigepealt mõni sõna Tartu Ülikooli Raamatukogust Kreutzwaldi üliõpilaspõlve ajal.

Tartu Ülikooli Raamatukogu oli algusest peale hästi komplekteeritud ja sellel ajal võis tema kohta juba öelda, et ta oli oma fondide suuruselt ja raamatute valikult rikkam paljudest saksa ülikoolide raamatukogudest, ning et siin leidus teoseid, mida märksa suuremates Peterburi raamatukogudes asjata

otsiti ("Dorpat'er Jahrbücher" Bd.3; Riga u.Dorpat, 1834, lk. 278-279). 1833.aastaks oli Raamatukogus juba 57.828 köidet (sealsamas, lk.69).

Raamatukogu kasutamine oli kõigile üliõpilastele tasuta, kuna aga mitmesuguste kabinettide kogusid võisid nad kasutada ainult seoses nende loengutega, kuhu üliõpilane oli end registreerinud. Loengutele registreerumine oli aga tasuline, olenedes loengutundide arvust nädalas (Vorschriften f.d. Studierenden; Dorpat, 1827, lk. 56 ja 57). Peale ülikooli töötajate oli Raamatukogu avatud ka kogu haritud publikumile ("für das ganze gelehrte Publikum"). Tol ajal Tartus töötavad 2 laenuraamatukogu olid muidugi tasulised.

Ülikooli Raamatukogu ilme erines Kreutzwaldi ajal tunduvalt praegusest. Raamatukogu paiknes kolmel korrusel, igal korrusel üks snur saal, kus raamatud olid paigutatud teadusalade järele süstemaatiliselt. Lugejatele oli avatud ainult keskmine, teise korruse saal. Üliõpilastele laenutati korruga mitte üle 3 raamatu professori vastutusel. Soovid raamatu saamiseks esitati nõudesedelil, varustatuna oma allkirja ja aadressiga ning vastutava professori allkirjaga. Raamatu tagastamisel anti nõudesedel lugejale tagasi (Vorschriften f.d. Studierenden, lk.57-58). Nõudesedelid registreeriti kahte folio-kaustalisse raamatusse, kus igale tähele oli varutud teatud lehekülgede arv. Ühte raamatusse registreeriti raamatud laenajate perekonnanimede järgi, sinna märgiti ka raamatu tagastamise kuupäev. Teises raamatus olid registreeritud väljalaenatud raamatud autorite nimede järgi, koos laenaja nimega. Raamatu tagastamisel kriipsutati sissekanne maha (Regeln f.d.Benutzung d. Bibliothek u.f.d. Bibliotheksbeamten 1813-1838. RAKA, F. 402, nim.10, sü.2, leht 3). Kohal kasutatud raamatute arvestamise kohta puuduvad andmed. Sissekanded laenutusraamatuisse olid väga napid, näit.: Lessings Schriften 19r Thl.; Wielands Werke ältere Ausg. Thl. 21,27,28.

Säilinud laenutusraamatute pealkirjad lubavad oletada, et iga saali jaoks peeti eraldi laenutusraamatut; samuti lubavad laenutusraamatute pealkirjad oletada, et TRÜ Teaduslikus Raama-

tukogus on säilinud ainult osa laenutusraamatuid. Puuduvate laenutusraamatute saatuse kohta ei ole õnnestunud andmeid saada.

Olemasolevate laenutusraamatute järgi tehtud statistikast paistab, et päevas käis raamatuid laenamas kuni 15 üliõpilast - need arvud on väga umbkaudsed ja pigem tagasihoidlikud kui üle pakutud. Olgu võrdluseks mainitud, et 1826.a. oli loengutele registreeritud üldse 391 üliõpilast.

Fr.R.Kreutzwaldi kui raamatute laenaja nimi esineb 4 laenutusraamatus, ja nimelt:

Verzeichnis der aus dem Obern Saale an die Herren Studieren/den/ ausgeliehenen Bücher /1813-1826/ - kuupäevade järgi;

Verzeichnis der an die Herren Studierenden verliehenen Bücher 1823-/1827/ - kuupäevade järgi;

Verzeichnis der aus dem mittleren Bibliothek-Saale an die Herren Studierenden verliehenen Bücher. 1827 - /1828/.
M.I. - kuupäevade järgi;

Verzeichnis der aus dem mittleren Bibliothek-Saale /entlehnten Bücher, alphabetisch nach Namen der Verfasser/ /geordnet/. M.

Teise ja kolmandana mainitud laenutusraamatu põhjal selgub peale raamatute laenutusaja ka see, et Kreutzwaldile oli 1826. ja 1827.a. vastutajaks anatoomia, füsioloogia ja kohtumeditsiini professor L.E.Cichorius ja 1828.a. sügissemestril teraapia ja kliinilise kateedri professor G.Fr.I.Sahmen. Viimasena mainitud laenutusraamatu abil on võimalik kindlaks teha ainult laenatud teos, kuid mitte laenutusaega ega vastutajat. Võrdlus olemasolevate laenutusraamatutega lubab oletada, et ka see laenutusraamat kuulub Kreutzwaldi üliõpilaspõlve esimesele poolele. Nii 1827.a. kui ka 1828.a. kevadsemestril laenutatud raamatute kohta puuduvad andmed.

Esimene kindlakstehtav tähtaeg raamatu tagastamiseks on Kreutzwaldil laupäev, 20.veebruar 1826. Arvestusega, et raamatuid laenutati kaheks nädalaks, pidi ta Raamatukogus käima juba

laupäeval, 6.veebruariil, s.t. üsna varsti pärast ülikooli astumist (16.I 1826). Tõendi selle kohta, et ta on Ülikooli Raamatukokku kõik raamatud tagastanud ja et Raamatukogul pole tema vastu enam mingeid nõudmisi, sai Kreutzwald 20.veebruariil 1833.aastal. Seega oli Fr.R.Kreutzwald Tartu Ülikooli Raamatukogu lugejaks 7 aastat.

Selle aja jooksul laenatud raamatuist õnnestus kindlaks teha 48 teost, neist 22 puhul oli võimalik fikseerida raamatute tagastamistähtpäeva, ülejäänud 26 puhul aga mitte. Fr.R. Kreutzwaldi poolt laenatud raamatute täielik nimestik ilmub TRÜ Toimetistes "Kalevipoja" küsimusi nr.3". Piirdume siin lühikese ülevaatega.

Esimene Kreutzwaldi poolt Ülikooli Raamatukogust laenatud raamat on: J.G.Herder "Zwei Preisschriften ..." Berlin, 1789, mis sisaldab: "Abhandlung über den Ursprung der Sprache" ja "Ursachen des gesunkenen Geschmacks bei den verschiedenen Völkern, da er geblühet". Järgnevad saksa ja põhjamaade eelajaloo kirjandusliku magasini "Bragur" neli esimest köidet (1791-1796) edasi J.Chr.Gottsched'i poolt välja antud "Die Deutsche Schaubühne" 1. ja 2.osa 1746.a., mis sisaldavad tõlkeid peamiselt prantsuse näitekirjanike nagu Corneille (Cid), Racine'i (Iphigenia), Molière'i (Misantroop) jt. teoseist ning De la Motte Fenelon'i teoreetilise arutluse tragöödia ja komöödia kohta. Järgneb J.W.Goethe "Werter". Kreutzwaldi poolt laenatud teaduslikke raamatuid juhatab sisse S.TH.Sömmering'i "Über die körperliche Verschiedenheit des Negers vom Europäer", 1785. Võib oletada, et nimetatud raamatud Kreutzwald laenas prof.Cichoriususe soovitusel, kuna üks selle vähestest teaduslikest töödest käsitleb analoogilist teemat. Edasi juba laenab Kreutzwald samaaegselt ühe teadusliku ja teise ilukirjandusliku teose

Tartu Ülikooli laenutusraamatute andmed täiendavad teataval määral L.Tohverit /Raua/ põhjalikku uurimust "Kreutzwaldi ilukirjanduslikust eruditsioonist" (Tartu, 1932), täpsustades mõningaid teoseid ja nende lugemisaega (näit.Goethe "Werter", E.Wagneri "Willibald"). Täiesti uute autoritena Kreutzwaldi lugemisvaras esinevad Wolfram v.Eschenbach jt. saksa keskaja au-

torid, prantsuse kirjanduse esindajad Corneille, Racine jt. ning hispaania kirjandusest Calderon de la Barca. Üldse õnnestus kindlaks teha 21 ilukirjanduslikku teost, milledest C.M. Wielandile langeb 10 ja E.Wagnerile 4. Teaduslikke teoseid õnnestus kindlaks teha 27, neist 5 nimetust ajakirju - 1 nimetus kirjandusteaduslikku ("Bragur"), 1 nimetus füüsika-alast ja 3 nimetust arstiteaduslikke ajakirju. Arstiteaduslikke teoseid õnnestus kindlaks teha 12 mitmesuguste meditsiinialaste küsimuste kohta, üks teos on antropoloogia alalt.

Asjaolu, et Fr.R.Kreutzwald üliõpilasena aktiivselt ülikooli raamatukogu kasutas, on enam-vähem iseenesest mõistetav, on ju ülikooliõpingud tihedalt seotud raamatukogu kasutamisega. Seoses antud tööga kerkis üles küsimus, kas Kreutzwaldi ja raamatukogude suhted katkesid seoses ülikooliõpingutega, ja kui ei, siis missugust iseloomu nad kandsid. Vähemalt üks kord on Kreutzwald Fr.R.Fählmanni vahendusel ka oma Võru perioodil Ülikooli raamatukogust ühe teose saanud (L.A.Struve. Über Erkenntnis und Cur acuter und chronischer Krankheiten). Kuid mõeldav on, et ta ka teisi raamatuid seal sai, sest Kreutzwald palub pidevalt oma Tartu korrespondente talle raamatuid ajuti-seks kasutamiseks saata, kusjuures pole igakord märgitud, kust need raamatud saadi. Eriti aktiivselt aga kasutas ta Õpetatud Eesti Seltsi raamatukogu, nagu see selgub tema kirjavahetusest Fr.R.Fählmanni, D.Jürgensoni ja E.Sachsendahliga.

Varjunimede avamise probleemidest

Referaat *

A.Palm
Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Fr.R.Kreutzwaldi nim.Kirjandusmuuseumi
bibliograafiaosakonna juhataja

Sajandite jooksul on eesti keeles ilmunud palju sadu raamatuid ja loendamatul hulgal ajakirjanduslikke materjale anonümselt või pseudonümselt. Nende varjatud autorite avamine on meie kultuuripärandi väljaselgitamise huvides suure tähtsusega töö. Näiteks on viimase aastakümne jooksul selgitatud, et V.Kingissepp on kasutanud üle 50 varjunime ja signatuuri. Neid varjunimesid mitte tundes oleksid meie teadmised selle rahvatribuuni tööst täiesti puudulikud. Analoogiline on lugu kirjanikkude V.Buki, O.H.Müntheri, J.Lillienbachi, E.Vilde, E.Hubeli ja teistega, kes samuti on kasutanud kümneid varjunimesid. Hoo pis vähe on oma täie nime all töid avaldanud Fr.R.Kreutzwald. Alles seetõttu, et on õnnestunud avada nende kirjanikkude ja avaliku elu tegelaste pseudonüümid ja anonüümid, seisavad need mehed nüüd meie ees oma täies suuruses ja tähtsuses.

Mõningaist saavutusist hoolimata seisab eesti pseudonüümid ja anonüümid uurimine alles algastmel. Kui Lääne-Euroopas alustati varjunimede süstemaatilist avamist juba 17.sajandil ja saavutati peagi suuri rahvusvahelise tähtsusega tulemusi (Vincentius Placcius, *Theatrum anonymorum et pseudonymorum*. Hamburg, 1708, 1540 lk.), millele 19.sajandil järgnesid paljukõitelised ja korduvates trükkides ilmunud rahvuslikud pseudonüümid ja anonüümid leksikonid kõigil suurematel Lääne-Euroopa

* Ettekande ajaloolis-teoreetilised osad ilmuvad täielikul kujul ajakirjas "Keel ja Kirjandus".

rahvastel (prantslastel Barbier, Querard, itaallastel Lanzetti, inglastel Halkett-Laing jne.), samuti väikerahvastel (belglas-
tel, taanlastel, rootslastel, hispaanlastel jt.), siis meil
pole kuni tänapäevani midagi vastavat kõrvale seada. Meie pseu-
donüümide ja anonüümide lahenduste kogumise harrastus on kest-
nud küll umbes 130 aastat, millise aja jooksul on üksikisikute
ja asutuste poolt (J.F.Recke, K.F.Napiersky, J.H.Rosenplänter,
M.Jürgens, D.Martson, O.Kallas, O.Urgart, Eesti Kirjanduse
Selts, Kirjandusmuuseum) tehtud tähelepandavat tööd, millest
eriti tähtis on meie vanima anonüümse raamatu autorsuse välja-
selgitamine, siiski on see töö kuni viimase ajani olnud ebasüs-
temaatiline ja selle tulemused ebapiisavad eesti pseudonüümide
leksikoni väljaandmiseks lähemas tulevikus.

Töö pseudonüümidega on tänapäeval koondunud ENSV TA Fr.R.
Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseumi bibliograafiaosakonda. Kir-
jandusmuuseumi bibliograafiaosakonna pseudonüümide ja anonüümi-
de kartoteek ja dokumentatsiooni arhiiv sisaldavad ca 6000
pseudonüümi ja ca 2000 anonüümi lahendust. Juba on kujunemas
selle töö metoodilised alused. Põhiliseks töövormiks on otsene
menetlus: lahenduste kogumine niihästi trüki- ja arhiivmaterja-
lidest kui asjaomaseilt isikult. Seejuures pannakse erilist
rõhku dokumentatsioonile ja selle usaldatavuse kriitikale. Kui
otseseid andmeid ei õnnestu leida, jääb üle rakendada kaudset
menetlust: biograafiliste, ideoloogiliste ja stiililiste suge-
mete varal tõenäolise kuuluvuse tõestamine ühele või teisele
autorile. Sellistsuurt eruditsiooni nõudvat uurimist on meil
seni veel väga vähe üritatud (E.Laul), ja seda tasubki raken-
dada ainult üksikute eriti tähtsate tekstide autorsuse määra-
misel. Nii et põhimenetluseks jääb ikkagi otseste andmete ko-
gumine. Kuid mineviku perioodide kohta on dokumentatsioon pea-
gi ammendatud ja ettenähtavalt jääbki seal suur protsent pseu-
donüüme ja anonüüme lahendamata. Et sama ei korduks uema, eri-
ti nõukogude perioodi suhtes, seks on hädatarvilik igasuguse
dokumentatsiooni säilimine, kõigepealt ajalehtede-ajakirjade
toimetuste ja kirjastuste arhiivides, kuid rõõbiti sellega
peaks toimuma autorite, toimetajate ja teiste kaasteadjate süs-

temaatiline küsitlemine; samuti peaksid autoriõiguse hoolitsemise, et nende pärandis säiliks andmed nende varjatud kaastöö avamiseks.

Varjunimedega seotud probleemide käsitlemise eesmärk käesoleval konverentsil on järgmine:

1. Et konverentsist osavõtjad, kes oma bibliograafilises ja raamatukogunduslikus töös iga päev kokku puutuvad siinkäsitletud küsimustega, saaksid teadlikumaks probleemi tähtsusest ja mõtleksid järele, kuidas igaüks isiklikult ja nende asutused saaksid kaasa aidata selle tähtsa ala viljelemisel.

2. Eeskätt oleksid seks kutsutud Riikliku Raamatukogu töötajad. Kirjandusmuuseumil on Riikliku Raamatukoguga selline tööjaotus, et Riiklik Raamatukogu koostab jooksvat raamatute ja ajakirjanduse sisu bibliograafiat, Kirjandusmuuseum aga teeb sedasama vanemate trükiste osas. Vastavalt sellele puutub kumbki kokku erineva varjunimedega repertuaariga: Kirjandusmuuseumi poolt kogutud ja kogutavad pseudonüümide ja anonüümide lahendused kuuluvad valdavas enamikus aega enne 1940.aastat, Riiklikul Raamatukogul aga on tegemist peaauglikult nõukogudeaegsete pseudonüümidega.

3. Pseudonüümide ja anonüümide lahendusi kogudes peaks Riiklik Raamatukogu neist kujundama kartoteegi. Kirjandusmuuseumi praktikas on osutunud vältimatuks kujundada see kartoteek kaheosaliseks: a) avalik osa (selliste lahenduste paigutamiseks, mille avaldamise vastu pole vaidlusi) ja b) suletud osa (kaasaegsete autorite varjunimedega lahenduste jaoks, mille avaldamist autorid veel ei soovi), sest pseudonüümide ja anonüümide lahendusi koguv asutus peab tagama autorisaladuse hoidmise nii kaua, kui autor seda vajalikuks peab.

4. Varjatud autorite avamine ei tohiks jääda ainult Kirjandusmuuseumi ja Riikliku Raamatukogu asjaks. Ka teiste asutuste raamatukogutöötajad ja bibliograafid saavad teada lahendusi (olgu autoreilt, olgu uurijailt jm.). Kärmiselt vajalik oleks, et igast sellisest leiust teatataks Kirjandusmuuseumi bibliograafiaosakonnale.

5. Apelleerida tuleks ka igale konverentsist osavõtjale

isiklikult: mõnigi on ise kasutanud varjunime või avaldanud midagi anonüümselt või ta teab seda teise-kolmanda kohta. Sellisedki teatmed tuleksid kirja panna ja Kirjandusmuuseumile saata. Ka oletustel ja vihjetel on väärtust.

6. Teatmete vormistamisest: Iga varjunimi ja signatuur kanda eri kaardile ja võrdusmärgi taga avada õige nimega. Kaardile tuleb tingimata kanda veel järgmised andmed: a) töö pealkiri, b) avaldamiskoht (kus ajalehes või ajakirjas - aasta, kuupäev, number), c) avamise alus (autori või muu isiku nimi, kellelt ja millal teada saadud, millisest ajalehest, erakirjast või mujalt võetud). Ilma täpse dokumentatsioonita, ilma alust näitamata on lahendusel poolik väärtus.

Eesti NSV riikliku bibliograafia saavutusi

L.Ploompuu
Fr.R.Kreutzwalddi nim. Eesti NSV
Riikliku Raamatukogu teadusliku bibliograafia
osakonna juhataja

1960.aasta on nõukogude bibliograafia ajaloo märkimisväärseks aastaks: täitus 40 aastat Rahvakomissaride Nõukogu määruse "Bibliograafia üleandmisest VNFSV-s Hariduse Rahvakomissariaadile" allakirjutamisest V.I.Lenini poolt. See tähelepanu, mida nõukogude valitsus ja isiklikult V.I.Lenin osutas bibliograafiale, näitab eriti ilmekalt, kuidas rahvavõim hindas kultuurisaavutusi, näitab missugust tähelepanu omistas V.I.Lenin nõukogude bibliograafia olukorrale ja arengule.

Selle dekreediga anti Nõukogudemaal bibliograafiale riiklik tähtsus. Riikliku arvestav-registreeriva bibliograafia igakülgne areng on olnud võimalik ainult tänu sellele kindlale alusele. Riiklik korraldus trükiteoste sundregistratsiooni organiseerimiseks ja nende kohta bibliograafiliste nimestike avaldamiseks pani aluse riikliku bibliograafia häälekandjate süsteemi ja veel enam - ka vastavate bibliograafiliste asutiste, kogu raamatupalatite süsteemi loomisele Nõukogude Liidus. Sellepärast on raamatupalatid, nagu palju muudki, mis on seotud nõukogude kultuuri aluste rajamisega, oma sündimises tänu võlgu Leninile.

Eesti NSV raamatupalati asutamine võis teoks saada alles pärast nõukogude võimu kehtestamist Eestis. Siis ulatusid Lenini dekreedis väljendatud põhimõtted ümber kujundama ka Eesti NSV-s tehtavat bibliograafilist tööd. Sundeksemplaride süsteem ja bibliograafia korraldati ka Eesti NSV-s riiklikuks ja endine kitsas Riigiraamatukogu muudeti Eesti NSV keskseks raamatukoguks, raamatukogunduse ja bibliograafia teadusliku uurimise keskuseks ja vabariigi raamatupalati ülesannete täitjaks.

Nimelt pandi Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 1941. a. 24.aprillist ENSV raamatupalati ülesanded Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklikule Raamatukogule.

Käesoleva ettekande ülesandeks ei ole igakülgselt valgustada vabariigi raamatupalati tööd, vaid peatuda raamatupalati ühel tööloigul, nimelt riiklikul bibliograafial.

Töö riikliku bibliograafia alal algas juba 1941.aasta kevadel, kohe pärast raamatupalati asutamist: jooksvalt ilmuvate raamatute bibliografeerimiseks määrati juba kindel tööjõud. Trükiteoste bibliografeerimisel kasutati siis kodanliku Eesti raamatute üldbibliograafias "Eesti raamatute üldnimestikus" rakendatud põhimõtteid.

See töö katkes aga väga ruttu. Ei jõutud veel mõeldagi riikliku bibliograafia avaldamisega seoses olevatele plaanidele, puudus ka veel igasugune kontakt Üleliidulise Raamatupalatiga, kui Suur Isamaasõda selle töö katkestas.

Saksa okupatsiooni ajal vaibus töö raamatukogus suures ulatuses, töötajate koosseis kärbiti miinimumini ja raamatupalati funktsioone ei täitnud keegi. Alles sõja võidukas lõpp ja Eesti NSV territooriumi vabastamine vaenulikest vägedest võimaldas ka Riiklikul Raamatukogul uuesti tegelikule tööle asuda.

1945.aastal puudus raamatukogu struktuuris veel eraldi üksusena raamatupalati osakond nii riikliku bibliograafia kui muude raamatupalati funktsioonide täitmiseks. Üks töötaja tegeles peamiselt sundeksemplaride vastuvõtmisega ja nende registreerimisega raamatupalati inventariraamatus, teistele raamatukogudele määratud sundeksemplaride laialisaatmisega ja sundeksemplaride trükikodadest saamise kontrolliga.

1946.aastal moodustati raamatukogu koosseisus raamatupalati osakond, samuti jaotati kaheks raamatukogu bibliograafia osakond - teadusliku bibliograafia osakonnaks ja teatmebibliograafia osakonnaks, kusjuures teadusliku bibliograafia osakonna ülesandeks jäi vabariigi trükiteodangu riikliku bibliograafia ja ta häälekandjate koostamine ja trükkitoimetamine.

1946.aastat tuleb pidada pöördeliseks aastaks Eesti raamatupalati ajaloos. Sel aastal asus raamatupalat juba struktuurlise üksusena oma ülesannete täitmisele. Tõss jaotati vastavateks tööloikudeks, toimus esimene tutvumine Üleliidulise Raamatupalati tööprotsessidega Moskvast, hakati välja andma oma vabariiklikku riikliku bibliograafia häälekandjat "Eesti NSV Raamatukroonikat".

Riikliku bibliograafia häälekandjate süsteem on ühtne kõikidele raamatupalatitele Nõukogude Liidus. Selle süsteemi iseloomulikeks joonteks on ta riiklik iseloom, plaanipärasus, registreeritava materjali valiku printsiibid (registreeritakse kõik, mil on poliitiline, kultuuriline või teaduslik tähtsus, vaatamata trükiteose tüübile või mahule) ja ta paljurahvuseline iseloom, mis seisab selles, et paralleelselt riikliku bibliograafia üleliiduliste häälekandjatega, kus registreeritakse vene keeles kogu NSVL trükiteodang, on vabariiklikud häälekandjad, kus registreeritakse oma vabariigis ilmunud kirjandus selles keeles, milles trükiteos ilmunud. Oleneb ainult vastava vabariigi trükiteodangu mahust kas ilmub igale trükiteoste tüübile oma, iseseisev "kroonika", nagu seda omab näit. Üleliiduline Raamatupalat Moskvast või näit. Ukraina NSV Raamatupalat, või kui trükiteodangu maht on vähem, kas avaldatakse kõik ühes või kahes kroonikas, nagu see toimub enamikus liiduvabariikides.

Rõhutada tuleb siin selle süsteemi ühtsuse tähtsust üksikute liiduvabariikide seisukohalt. Tänu sellele ühtsele süsteemile toimub kõikides vabariikides töö riikliku bibliograafia alal ühtsetel alustel, keske metoodilise juhtimisega Üleliidulise Raamatupalati poolt. Et kindlustada ühtsust kõikide vabariikide riikliku bibliograafia häälekandjais (kroonikates) trükiteoste valiku, bibliografeerimise ja liigitamise alal ja tõsta nende väljaannete kvaliteeti, koostab Üleliiduline Raamatupalat juba pikemat aega ja avaldab trükis vihikutena vastavat seeriat "Metoodilisi materjale riikliku bibliograafilise registratsiooni alal". Neis sisalduvad metoodilised juhendid, reeglid jm. materjalid on väärtuslikuks abiks raamatupalatitele nende töös. Nii näit. tänu ühtsetele nõudmistele registreeritavate

trükiteoste valikus, ei saa üheski vabariigis jääda arvestamata ei raamat, plakat, kaart, noot, perioodiline väljaanne ega üksiklehtki kui tal on poliitiline, kultuuriline või teaduslik väärtus. Nii on nõukogude riikliku bibliograafia süsteem ainulaadne maailmas ja on saanud eeskujuks ka teistele sotsialismimaadele nende bibliograafilise töö organiseerimisel.

Riikliku bibliograafia baasiks on vabariigi trükikodadest vastava seaduse alusel tasuta saadav sundeksemplar. See seadus kohustab kõiki vabariigi trükikodasid ja paljundusaparaatide valdajaid veel enne trükiteose tiraaži üleandmist tellijale saatma raamatupalatile tasuta eksemplari, mille põhjal teostatakse vabariigi trükitoodangu statistilist ja bibliograafilist arvestust. Saadud sundeksemplariid säilitatakse alatiseks nõukogude trükiste arhiivfondis. See kord on maksev kõikides raamatupalatites Nõukogude Liidus.

1946.a. Eesti NSV-s jooksvalt ilmunud trükiste bibliografeerimine toimus esialgu veel suurel määral vanade, kodanlikul ajal ilmunud bibliograafiade eeskujul. Taotleti esimeses järjekorras formaalset ja täpset tiitellehe kopeerimist ja kasutati selleks kirjetes mitmet liiki sulge, avati kirjetes teose autori, tõlkija, koostaja, toimetaja, illustreerija jne. eesnimed, kirjeldati toimetaja nime järgi jne., kuid jäeti avamata teose sisu, ei selgitatud teose lugejamäärangut ega ta lugemisotstarvet. Puudusid ja ei tuntud nõukogude bibliograafia käsiraamatuid, ei olnud veel töö juhendeid bibliografeerimise ja liigitamise alal. Sellepärast oli tutvumine "Trükiteoste kirjeldamise ühtsete reeglite" projektiga ja hiljem trükist ilmunud väljaandega sündmuseks, mis tõi kaasa suuri muudatusi bibliografeerimise ja kataloogimise praktikasse (kollektiivautor, mitmekõiteliste teoste koondkirjed jm.).

Artiklite bibliografeerimisega ajalehtedest ja ajakirjadest alustati juba 1945.aastal. Bibliografeeriti jooksvalt ilmuvaid materjale, sest nende järgi oli nõudmist. Kuna selle töö jaoks oli 1945.a. eraldatud ainult üks bibliograaf, siis jäid varasemate aastate ajalehtede artiklid bibliografeerimata. Nii on tänapäevani bibliografeerimata 1940/41.a., Suure Isamaa-

sõja-aegsed ja 1944.a. ajalehed, selle perioodi ajakirjad on ainult osaliselt bibliografeeritud. Artiklite kaardid anti neil aastail üle teatmebibliograafia osakonnale, kus nad süstematiseeriti ja kasutati lugejate teenindamisel.

Eesti NSV-s on praegu kaks riikliku bibliograafia häälekanajat: 1) "Raamatukroonika", mis hõlmab peale raamatute ka kõik teised iseseisvalt ilmunud trükiteoste tüübid, nagu noodid, trükigraafika väljaanded, perioodilised väljaanded ning kaardid ja 2) "Artiklite ja Retsensioonide Kroonika", mis sisaldab Eesti NSV ajalehtedes, ajakirjades ja koguteostes avaldatud artikleid ja retsensioone ja 1959.a. alates ka kirjandust Eesti NSV kohta ning eesti autorite töid, mis ilmunud väljaspool Eesti NSV piire teistes liiduvabariikides nii ajakirjanduses kui ka iseseisvate trükiteostena.

"Raamatukroonika" koostamisele ja trükki toimetamisele asus raamatupalat 1946.aastal. "Raamatukroonika" hakkas ilmuma kvartali-väljaandena. 1946. ja 1947.aastal süstematiseeriti raamatud "kroonikas" rahvaraamatukogudele kohandatud, kuid veel ilmunuta kümnendliigituse tabelite alusel, et abistada raamatukoguhoidjaid raamatute liigitamisel. Iga raamatu kirje lõpul paremal pool märgiti ka kümnendliigituse indeksid laiendatud (Russinovi) tabelite järgi. Noodid, trükigraafika, perioodilised väljaanded ja üksiklehed esitati iga grupp omaette alfabeetiliselt. Kuni 1948.a. lõpuni järjestati venekeelsed trükised eraldi eestikeelsete järel, kuid 1949.a. alates esitati venekeelsed trükised iga liigi lõpul. Alates 1950.aastast varustati kõikide eestikeelsete trükiste (raamatute, nootide, trükigraafika) kirjed venekeelse tõlkega, autori ja pealkirja ulatuses. Kõik "Raamatukroonika" aastakäigud omavad alfabeetilise nime (autorite, toimetajate, tõlkijate, koostajate, illustreerijate, komponistide jne.) ja anonüümsete teoste pealkirjade aastaregistri.

1947.a. koostati jooksva töö kõrval retrospektiivselt ka 1944/45.a. "Raamatukroonika", mis ilmus aastaraamatuna.

1947.a. likvideeriti "Raamatukroonikas" üksiklehtede grupp. Need üksiklehed, millel oli poliitiline, kultuuriline või

kirjanduslik tähtsus arvestati raamatute ja brošüüride hulgas. Ülejäänud üksiklehed aga ei kuulunud enam üldse arvestusele.

1948.a. alates mindi "Raamatukroonikas" raamatute süstematiseerimisel üle Üleliidulise Raamatupalati liigituskeemile, sest sama aasta algul ilmus rahvaraamatukogudele vastav käsi-raamat ja langes ära vajadus kroonikas kasutada rahvaraamatukogude liigitustabeleid, seda enam, et Üleliidulise Raamatupalati liigituskeem oli maksev kõikide liiduvabariikide raamatukroonikates. Üleminek Üleliidulise Raamatupalati liigituskeemi kasutamisele lülitas ka Eesti NSV riikliku bibliograafia ühtsesse ringi kõikide vabariikide raamatupalatite väljaannetega. See praktilise iseloomuga liigituskeem oli oma ülesehituselt vastav nõukogude sotsialistliku ülesehituse printsiipidele ja võimaldas esile tõsta vastava perioodi aktuaalseid probleeme käsitlevaid teoseid. Rahvaraamatukogudes kasutatavad liigiindeksid toodi raamatute kirjete lõpul, nii lühendatud kui laiendatud tabelite järgi.

Et abistada raamatukogusid teatmebibliograafilises töös, hakati 1948.a. alates "Raamatukroonikas" avaldama ka ajakirjanduses ilmunud retsensioone. Need paigutati eraldi grupina iga "Raamatukroonika" väljaande lõppu. Ka 1949.a. avaldati retsensioonid eraldi grupina "Raamatukroonikas". 1950.-1953.a. ilmus "Retsensioonide Kroonika" aastaraamatutena.

1948.a. mindi "Raamatukroonikas" raamatute bibliografeerimisel täielikult üle "Trükiteoste kirjeldamise ühtsete reeglite" kasutamisele, mis kindlustas kirjete ühtsuse nii bibliograafilistes nimestikes kui raamatukogu kataloogides. Ka täiendati nimede aastaregistrit. Nimelt toodi nüüd autori nime järel ümarsulgudes ka bibliografeeritud teose pealkiri. Samuti liideti registrisse ka koguteoste sisukordades avatud artiklite jne. autorite nimed ja noodikogumikest heliloojate ning samuti laulu sõnade autorite nimed. Need täiendused hõlbusid märgatavalt nimede registri kasutamist. Eraldi registrid koostati retsenseeritud teoste autorite ja retsensentide nimedele.

1949.a. avaldas Üleliiduline Raamatupalat trükigraafika liigitamise ja bibliografeerimise meetodilise juhendi. Ühendu-

ses sellega, korraldati trükigraafika "Raamatukroonikas" süstemaatilisel. Ka ajakirjad, bülletäänid ja toimetised liigitati 1949.a. alates Üleliidulise Raamatupalati liigitusskeemi järgi.

Tuleb mainida ka seda, et a. 1944/45-1949 on "Raamatukroonika" varustatud ülevaatlike meetodiliste ja juhendavate eesõnadega, mis on käesoleva ajani ainsaks trükitud kirjanduseks "Raamatukroonika" materjali valiku, bibliografeerimise ja liigitamise põhimõtete jm. kohta.

1950.a. korraldati "Raamatukroonikas" süstemaatilisel ka nootide grupp, ühenduses Üleliidulise Raamatupalati vastava juhendi ilmumisega. Ajalehed süstematiseeriti vastavalt vabariigi administratiiv-territoriaalsele jaotusele.

1951.a. "Raamatukroonika" ilmus aastaraamatuna 1952.aastal, sest trükibaasi ülekoormatuse tõttu keeldus Eesti Riiklik Kirjastus vahepeal bibliograafiliste väljaannete avaldamisest.

Aastast aastasse kasvasid töökogemused ja ajajooksul saavutati teatud stabiilsus materjali esitamises "Raamatukroonikas". Aastatega kasvasid aga ka nõuded riikliku bibliograafia häälekandja vastu.

1955.a. alates sisaldab "Raamatukroonika" ka seeriasteoste registri ja samuti laulunootide pealkirjade ning teksti esimeste sõnade registri.

1956.a. alates esitab "Raamatukroonika" 1.kvartali väljaanne järjekindlalt statistilised tabelid trükiteoste väljaandmise kohta vabariigis igal möödunud aastal.

Koos trükiteodangu kasvuga on aastate jooksul kasvanud ka "Raamatukroonika" maht. Selleks esitan tabeli mõnede võrdlusandmetega "Raamatukroonika" mahust erinevatel aastatel.

Kokku on 1944.-1949.aastani "Raamatukroonikas" registreeritud 18.629 raamatut ja brošüüri, 2952 nooti, 2717 trükigraafilist väljaannet, 1662 perioodilise väljaande nimetust või aastakäiku, 1450 retsenseeritud teost, kokku 25.960 trükiteose nimetust ja 1450 retsenseeritud teost 306 trükipoognal.

Võrreldes tabelis esitatud 1947.a. arvusid 1959.a. arvudega, näeme, et "Raamatukroonikas" registreeritud trükiteoste arv

Aasta	Registreeritud trükiteoste arv *)						Trükipoognaid	
	Raamatud, brošüürid	Noodid	Trüki-graafika	Ajakir-jandus	Kokku	%	arv	%
1947	779	80	188	88	1135	100	12,8	100
1950	1084	154	117	70	1425	125	15,1	118
1953	1223	183	162	154	1722	152	20,3	158
1956	1416	251	236	119	2022	178	22,95	179
1959	1781	352	353	181	2667	235	32,19	251

on nimetatud ajavahemikul tõusnud 2,3-kordseks, maht trükipoognates aga koguni 2,5-kordseks.

Lisan veel juurde, et eesti raamatupalati andmeil 1959.a. iga Eesti NSV elaniku kohta ilmus keskmiselt 6,6 eks. raamatuid, millede keskmine tiraaž oli 6900 eksemplari, keskmise mahuga 11,1 trükipoognat, keskmise hinnaga 4 rbl. 34 k. (vanas rahas). Need arvud on head. On ju Nõukogudemaal väljaantava kirjanduse pidev kasv nõukogude kultuuri arengu üheks ilmekamaks näitajaks. Kuna riikliku bibliograafia häälekandjad, raamatukroonikad, levivad praegu ka üle Nõukogude Liidu piiride, siis on nende põhjal kogu maailmal võimalik otsustada Nõukogude Liidu ja üksikute liiduvabariikide, nende hulgas ka Eesti NSV kirjastusliku tegevuse hoogsat kasvu üle raamatute väljaandmisel.

"Artiklite Kroonika" koostamisele ja avaldamisele asuti 1952.aastal. Küsimus "Artiklite Kroonika" koostamisest ja väljaandmisest oli olnud päevakorras juba mitu aastat, kuid selle avaldamine oli takistatud mitmel põhjusel ja bibliografeeritud materjal jäi kartoteekidesse. Põhiliseks takistuseks oli kirjastamisvõimaluste puudumine. Kuid ka 1952.aastal ei saadud nõusolekut "Artiklite Kroonika" väljaandmiseks kuude viisi ja see hakkas ilmuma üks kord kvartalis. 1952.a. "Artiklite Kroonika" koosnes kahest eraldi osast: ajakirjade artiklid ja ajalehtede artiklid. Viimane osa sisaldas artikleid ka rajooniajalehtedest.

*) Raamatute hulgas on registreeritud ka poliitilise ja kirjandusliku väärtusega üksiklehed.

Kuid selline materjali killustamine kahte rühma ei õigustanud end, sest kasutajal tuli samasisulist kirjandust otsida kahest kohast. Sellepärast loobuti ajakirjade ja ajalehtede artiklite jaotamisest juba 1953.aastal ja esitati need ühtses süsteemis koos. 1953.aastal tuli aga loobuda ka rajooniajalehtede bibliografeerimisest, sest "Artiklite Kroonika" avaldamisega ühenduses tekkisid uued tööülesanded, nagu kvartali jooksul bibliografeeritud kaartide korraldamine kartoteegiks, mis oli aluseks järjekordse kroonika käsikirjale, korrektuuride lugemine, registrite koostamine jm. Tuli juurde kogu toimetustlik töö, mille läbiviimiseks eraldi jõud puudus. Sellepärast tekkis artiklite bibliografeerimise ja kroonikate trükkitoimetamise vahele pidevalt teatud mahajäämine, mis takistas kroonikate operatiivset kasutamist. Ühelt poolt pidurdas toimetamist mahukate kvartalikäsikirjade korraldamine trükiks, teiselt poolt ei kiirustanud kirjastus nende avaldamisega ja tagajärg oli selline, et "Artiklite Kroonika" jõudis kasutajani keskmiselt 1 aasta pärast artiklite ilmumist ajakirjanduses. Loomulikult ei soodustanud selline olukord sugugi nõukogude ajakirjanduse aktiivset propageerimist. Sellepärast tuli kogu töö "Artiklite Kroonika" väljaandmise osas ümber organiseerida. Mahukad artiklite kvartalikartoteegid nõudsid oskuslikku valikuprintsiipide rakendamist ja õiget poliitilist ning teaduslikku formuleerimist materjali süstematiseerimisel ja anoteerimisel. Juhtus ka seda, et varem bibliografeeritud artiklid tuli hiljem ümber liigitada seoses liigitusskeemi muudatustega, või tingis juba süstematiseeritud kartoteek uut ja täiendavat artiklite valikut seoses kirjanduse aegumisega.

Töö planeeriti nii, et mahajäämus oleks olnud likvideeritud 1956.a. 1.kvartaliks. Selleks püüti kasutada peamiselt neid võimalusi, mis kiirendasid artiklite süstematiseerimist ja käsikirjade koostamist ning nende operatiivset esitamist kirjastusele.

1954.aastal oli "Artiklite Kroonikaga" liitunud ka "Retensioonide Kroonika", mis 1950.-1953.aastani ilmus aastaraamatuna.

Läbi töötada tuli nii 1954.a.võlgnevuse kui 1955.a.jooksu-
va töö arvel umbes 1,5 aasta materjalid. Kuna puudus nõusolek
"Artiklite ja Retsensioonide Kroonika" avaldamiseks kuude kau-
pa, siis organiseeriti nüüd töö järgmiselt, et kroonika mahu-
kate ja palju aega nõudvate kvartalikartoteekide koostamise
asemel mindi üle vähem aega nõudvate kuukartoteekide koosta-
misele, kusjuures kolme kuu kartoteegid moodustasid kokku ühe
kvartali käsikirja materjali. Muidugi ei olnud selline viis
ideaalne ega ka mingi saavutus, kuid kuukartoteekide koosta-
mine nõudis märksa vähem aega ja andis võimaluse rohkem aega
varuda artiklite bibliografeerimisele. Ajutise abinõuna aitas
see viis tollal üle saada mahajäämusest.

1956.a. mais saavutati Eesti NSV Kultuuriministeeriumi
nõusolek ja kokkulepe Eesti Riikliku Kirjastusega "Artiklite
ja Retsensioonide Kroonika" avaldamiseks kuude kaupa. Oli lik-
videeritud mahajäämus kroonikate käsikirjade esitamises kir-
jastusele. Kõik käsikirjad esitati ette nähtud tähtaegadel.
Eesti Riiklikku Kirjastust aga kohustati kindlustama krooni-
kate ilmumine 1 kuu jooksul arvates käsikirjade laekumisest.
(ENSV kultuuriministri käskkiri 10.maist 1956.a.) Tegelikult
oli aga kroonikate tootmises oleku aeg märksa pikem, keskmis-
selt 3-4 kuud, mis ajajooksul veelgi pikenes ja 1957.aastal
moodustas juba kuni $\frac{1}{2}$ aastat. Ka siiani ei ole suudetud mär-
gatavalt lühendada kroonikate tootmises viibimise aega: vahe
käsikirjade esitamise ja trükist ilmumise vahel on ikka keskmiselt 4 kuud.

Käesoleval aastal on aga ka raamatupalatil olnud raske-
si "Artiklite ja Retsensioonide Kroonika" käsikirjade tähtsaja-
lise esitamisega. Vabariigi ajakirjanduse arvu pidev kasv ja
sellest tulenev bibliografeeritava materjali hulk ajakirja-
dest, toimetistest, teaduslikest, tootmisalastest ja kirjan-
duslikest koguteostest, bulletäänidest jm. on märgatavalt
tõstnud "Artiklite ja Retsensioonide Kroonika" mahtu, mida il-
lustreerivad ka järgmised arvud.

Aasta	Registreeritud materjali arv					Trükipoognaid	
	artikleid	retsen- seeritud teoseid	estonica	kokku	%	arv	%
1952	10942	- x)	-	10942	100	52,75	100
1953	12099	- x)	-	12099	110	57,5	109
1954	12262	381	-	12643	112	63,5	120
1955	12797	276	-	13073	117	64,25	122
1956	13710	283	-	13993	125	72,25	137
1957	16131	272	-	16403	147	83,5	158
1958	18296	344	-	18640	167	96,5	183
1959	21773	414	1680	23867	199	125,5	238

x) Aastail 1950-1953 registreeriti retsensioonid "Retsensioonide Kroonikas" - kokku 1511 retsenseeritud teost.

1952.aastast kuni 1959.aastani on "Artiklite ja Retsensioonide Kroonikas" registreeritud üldse 118.010 artiklit, 1970 retsenseeritud teost ja 1680 nimetust Eesti NSV kohta teistes liiduvabariikides ilmunud kirjandust (estonica), kusjuures materjali arvult on kroonika nende aastate jooksul kasvanud peaaegu kahekordseks, trükipoognailt aga ligemale 2,4 korda.

Trükiteoste ja perioodiliste väljaannete arvu pidev kasv ja sellest tingitud "Raamatukroonikas" ja "Artiklite ja Retsensioonide Kroonikas" registreeritud materjali arvu kasv on aga ilmekamaid näitajaid raamatupalati töömahu pidevas tõususes riikliku bibliograafia alal. Kirjastusliku töö ja ajakirjandusala edasine areng näitab üha edasi tõusu tendentsi. 1960.a. 1. poolaastal registreeriti "Raamatukroonikas" trükiteoseid rohkem kui kogu 1950.aastal, nimelt 1439 (1950.a. - 1425), samuti registreeriti 1960.a. 1. poolaastal "Artiklite ja Retsensioonide Kroonikas" artikleid rohkem kui kogu 1953.aastal, nimelt 12709 (1953.a. 12099).

Ka tuleb märkida seda, et alates 1960.aastast registreerib "Artiklite ja Retsensioonide Kroonika" oma veergudel ka artikleid linna- ja rajooniajalehtedest. Viimastel aastatel elavnenud huvi kodu-uurimise vastu, teadlaste, majandusmeeste, noor-

soo ja paljude lugejate nõudmine vabariigi ajalugu, loodusva-
rasid, rahvamajandust, kultuurielu jne. käsitleva kirjanduse
järgi tingisid selle kirjanduse kättesaadavaks tegemise kasu-
tajale. Rajooniajalehtedes ilmub palju häid artikleid rajooni
ajaloo, kultuuri ja kodu-uurimise alalt, mis oleks muidu jää-
nud kättesaamatuks uurijale või oleks tinginud ajalehtede aas-
takäikude läbilehitsemist materjali otsimise eesmärgil.

Veel varem, nimelt 1959.a. alates, moodustati "Artikl-
te ja Retsensioonide Kroonikas" teiste liiduvabariikide kroonika-
te eeskujul iseseisev osa "Nõukogude Estonica", kus registree-
ritakse kirjandust Eesti NSV kohta ja eesti autorite töid, mis
on ilmunud teistes liiduvabariikides 1958.aastast peale. Esi-
meseks ülesandeks oli raamatupalatite vahelise koostöö arenda-
mine vabariike käsitleva kirjanduse vastastikuse vahetamise
osas. Selleks ühe vabariigi raamatupalat kirjeldab kõik mater-
jalid, mis vabariigis kas iseseisvalt või ajakirjanduses on
ilmunud teiste vabariikide kohta ja saadab kirjed koos vene-
keelsete tõlgetega vastava vabariigi raamatupalatile, saades
sealt vastu seal avaldatud materjalid oma vabariigi kohta. Tu-
leb öelda, et see koostöö ei ole veel siiani täielik ja lõpli-
kult korraldatud. Mitte kõik raamatupalatid ei võta sellest
materjalide vahetusest veel võrdselt osa ja siiani pole välja
töötatud ühtseid printsiipe selle töö koordineerimiseks vaba-
riikide vahel. Peamiseks takistuseks on ühtsete aluste puudu-
mine materjali valikus. Iga raamatupalat toimib siin erine-
valt: üks raamatupalat leiab ja bibliografeerib materjali
teiste vabariikide kohta mitmelt alalt, teine leiab aasta
jooksul ainult 3-4 lühiteadet, üks raamatupalat varustab ar-
tikli pealkirja omapoolse lühiannotatsiooniga sisu selgitamise
eesmärgil, teine ei märgi sedagi mis keeles artikkel ilmunud,
üks raamatupalat varustab kirje liigiindeksiga, mis abistab
materjali süstematiseerimisel, teine loobub sellest ja pidur-
dab seega kaartide otsesest liitmist kartoteeki.

Mitte kõikide vabariikide kohta ei ilmu ajakirjanduses
võrdselt materjali. Eesti NSV ajakirjanduses ilmub kõige enam

Läti NSV ja Leedu NSV kohta, järgnevad Ukraina NSV ja Valgevene NSV, vähem ilmub materjali teiste vabariikide kohta. Samuti saab eesti raamatupalat kõige enam materjali Leedu NSV-st ja Läti NSV-st, kuid märksa vähem Ukraina NSV-st ja Valgevene NSV-st. Vaatamata töörohkusele on siiani liiduvabariikide raamatupalatitele saadetud materjali 1-2 korda aastas. 1960.aastal bibliografeeriti liiduvabariikidele üle 700 artikli.

Mis puutub VNFSV-s Eesti NSV kohta ilmunud materjali, siis selle materjali läbitöötamine toimub raamatukogu teatmebibliograafia osakonna poolt. Selle osakonna bibliograaf vaatab läbi kõik raamatukogusse saabuvad venekeelsed raamatud, koguteosed, ajakirjad, toimetised ja bibliografeerib Eesti NSV-d puutuva materjali. Täiendavalt vaatab ta läbi üleliidulised riikliku bibliograafia väljaanded, samuti erialased bibliograafiad, artiklite trükikaardid jne. Bibliograafilised kaardid antakse kasutamiseks raamatupalatile, kus kaardid süstematiseeritakse koos liiduvabariikidest saadud kaartidega, ühtlustatakse kirjed ja redigeeritakse ja liidetakse vastava kuu "Artiklite ja Retsensioonide Kroonika" materjaliga. Hiljem tagastatakse kaardid teatmebibliograafia osakonnale. Kuna see materjal kogutakse paljude erinevate allikate kaudu, siis pole veel siiani suudetud saavutada eeskujulikku ühtsust kirjetes ja materjali paigutuses. Iga kuu-ülevaade sisaldab keskmiselt 150 nimetust raamatuid ja artikleid Eesti NSV kohta või eesti autoritelt, mis ilmunud teistes liiduvabariikides.

Alates 1957.a. võtab raamatupalat osa Üleliidulise Raamatupalati poolt avaldatava bibliograafilise tõlgete bulletaani "Литература и искусство народов СССР и зарубежных стран" eesti vabariikliku osa koostamisest. Selleks bibliografeeritakse Eesti NSV ajakirjadest ja vabariiklikest ajalehtedest eesti keeles ilmunud liidurahvaste ja välismaa autorite kirjandusteosed ja samuti artiklid liidurahvaste ja välismaa kunsti, teatri ja muusika kohta. Kirjed koostatakse vene keeles. 1960. a. bibliografeeriti ja saadeti Üleliidulisele Raamatupalatile üle 700 bibliograafilise kaardi eesti ajakirjanduses avaldatud materjalist.

Jooksva töö hulka riikliku bibliograafia alal kuulub liisaks eelöeldule ka kroonikate toimetamine ja korrektuuri lugemine (nii masinkirja kui trükipoognate).

Tööjõu vähesuse tõttu on Eesti NSV raamatupalatil suur võlgnevus riikliku bibliograafilise töö alal ja kroonikate trüki toimetamises. Siiani on trükki andmata esimese nõukogude aasta (1940/41) "Raamatukroonika", koostamata ja trükki andmata on ka "Artiklite ja Ratsensioonide Kroonika" aastate 1940-1951 eest. Need tööd on ette nähtud raamatupalati 1959.-1965.a.perspektiivplaanis. Nende suurte lünkade likvideerimise vajadusele lähemate aastate jooksul Eesti NSV riiklikus bibliograafias juhtis erilist tähelepanu ka X üleliiduline raamatupalatite direktorite nõupidamine oma resolutsioonis. Siiani on veel bibliografeerimata 1940/41.a. ja Suure Isamaasõja aegsete ajalehtede (kaasa arvatud ka sõjaväeosade ajalehtede) artiklid, mis raskendab unrijate tööd. Üldsummas sisaldab 1944.-1951.a. artiklite kartoteek umbes 70.000 artiklit. Selle lünga likvideerimisele tuleb asuda kõige kiiremas korras.

Suured kohustused on Eesti NSV raamatupalatil jooksva bibliograafilise registratsiooni kõrval retrospektiivsete bibliograafiate koostamisel pikemate ajaliste perioodide kohta. 1954.-1957.aastail asuti jooksva töö kõrval ka kapitaalsemate väljaannete koostamisele. Esimene ulatuslik retrospektiivne bibliograafia planeeriti 1955.aastaks. Koondbibliograafiaga "Nõukogude Eesti raamat 1940-1954" tahtis raamatupalat tähistada Eesti NSV 15.aastapäeva. Teos kavatseti laialdasele kasutajakonnale informatsiooniallikaks Eesti NSV põhilise raamatuvara kohta umbes 5-6 tuhande teose nimetuse ulatuses. Enne tegeliku töö juurde asumist tuli lahendada registreerimisele kuuluva kirjanduse valiku, süstematiseerimise, koondkirjeldamise jne. probleemid.

Olulisemana kerkis üles küsimus missugust kirjandust, nii ajaliselt kui territoriaalselt, peab sisaldama Nõukogude Eesti raamatute koondbibliograafia; missugused 1940.aastal ilmunud raamatud tuleb lugeda nõukogude perioodi kuuluvaiks ja missugused eraldada kui kodanliku aja lõppu kuuluvad; kas kuuluvad

Nõukogude Eesti raamatute hulka Suure Isamaasõja ajal Nõukogude Liidu tagalas ilmunud väljaanded, ajal, mil Eesti NSV territoorium oli ajutiselt okupeeritud fašistlike vallutajate poolt ja nõukogude asutused evakueerunud Nõukogude Liidu tagalasse. Siin tuli loobuda ainult territoriaalsuse printsiibist ja arvestada eesti rahva vastava ajaloolise etapi elutingimusi, eesti rahvusliku kultuuri vastava arengu tingimusi. Ajaliselt ja territoriaalselt kuulusid registreerimisele: 1) 1940.a. juulist kuni 1941.a. augustini Eesti NSV territooriumil ilmunud raamatud; 2) 1941.a. septembrist kuni 1944.a. septembrini Nõukogude Liidu tagalas ilmunud raamatud; 3) 1944.a. oktoobrist kuni 1954.a. lõpuni Eesti NSV territooriumil ilmunud raamatud.

Otsustada tuli ka küsimus, kas koondbibliograafias registreerida üksnes eestikeelsed raamatud või kõikides keeltes ilmunud. Otsustati registreerida raamatud kõikides keeltes.

Tähtsamaks ja põhilisemaks oli küsimus registreerimisele kuuluvate raamatute õigest valikust. Asuti seisukohale, et koondbibliograafia peaks registreerima Eesti NSV põhilise raamatuvara, mis nimetatud perioodil kaubandusvõrgu kaudu kuulus levitamisele. Sellepärast piirati ametkondliku, kitsa levikuga materjali registreerimist. Samas aga peeti silmas teose ühiskondlik-poliitilist, teaduslikku või kirjanduslikku väärtust ja mitte ainult teose mahtu ning välist kujundust.

Raamatute valiku aluseks võeti Üleliidulise Raamatupalati poolt "Ежегодник книги СССР" jaoks välja töötatud juhend ja kohandati seda kohalikele nõudmistele ja vajadustele. Töö jooksul koguneski hulk mitmet laadi, mitmesuguse mahu ja polügraafilise kujunduse ning tiraažiga väljaandeid, mis juhendi alusel kuulusid väljajätmisele ja mille kohta ei osatud otsekohe kindlat otsust teha (näit. suure tiraažiga meelespead, üksikud ehitusprojektid, agroteeglid, standardid, kogemuste vahetuse brošüürid, kunstinaütuste kataloogid jne.). Nimelt tundusid "Ежегодник книги СССР" valiku printsiibid rakendatuna ühe vabariigi raamatutoodangu registreerimiseks, liiga kitsad: välja oleks jäänud suur hulk vabariikliku tähtsusega materjali. Meie eesmärgiks oli aga võimalikult täielikult esitada Eesti NSV vaba-

riiklike asutuste ja organisatsioonide väljaanded (näit. Eesti-
maa Kommunistlik Partei, ELKNÜ, EAÜN, teaduslikud jm. asutused
jne.). Sellepärast tuli juhendi piire laiendada. Ka tuli silmas
pidada seda, et koondbibliograafia haaras ajaliselt 15 aasta
perioodi võrreldes "Ежегодник" u 1/2 aasta perioodiga. 15 aasta
jooksul võis üks ja sama teos ilmuda mitu korda, mitmes kor-
dustrükkis (eriti kooliõpikud, teatmikud, õppekavad jm.), mis
tingis nende koondkirjeldamise, et mitte ülemäära paisutada
väljaande mahtu. Küll aga peeti õigeaks valikupiiride laienda-
mist mitmet laadi väljaannetele, mis juhendi alusel oleksid
pidanud välja jääma. Nii otsustati näit. sisse võtta kunstinäi-
tuste kataloogid, sest need sisaldasid enamasti sissejuhatava
Ülevaate-artikli näitusest ja foto-reproduktioone näitusel
esitatud kunstiteostest ja olid seega tunduvaks lisaks tolle
aja vähestele ilmunud kunstiraamatutele. Valiku põhimõtted fik-
seeriti hiljem koondbibliograafia saatesõnas.

Materjali koondamise huvides otsustati iga teos registree-
rida ühekordselt. Kui teos oli ilmunud mitu korda, siis tehti
kirje viimase trüki järgi, eelmiste trükkide ilmumisaastad ja
kogutiraaž näidati aga kirje lõpus märkusena. Selline koondami-
ne ei olnud küll piltlik ja konkreetne, sest eelmised trükid
võisid omada erineva lehekülgede arvu, formaadi, illustreerija,
tõlkija, toimetaja jne., kuid materjali rohkuse tõttu see oli
vajalik (eriti õpikute osas, mis ilmusid igal aastal uutes
trükkides).

Kirjandus süstematiseeriti Üleliidulise Raamatupalati lii-
gitusskeemi järgi ja väljaanne varustati alfabeetilise nimede
(autorite, koostajate, toimetajate, tõlkijate, illustreerijate
jne.) ja anonüümsete teoste pealkirjade registriga.

Teos varustati statistilise ülevaatega Nõukogude Eesti
raamatu arengust ja kaunimate raamatute kaante fotoreprodukt-
sioonidega.

Arvestades Eesti NSV raamatutoodangu kasvu viimastel aas-
tatel ja edasist kasvutendentsi, nägi raamatupalat oma pers-
pektiiv-tööplaanis ette raamatute koondbibliograafiade koos-
tamist ja avaldamist iga 5 aasta kohta. See lühem periood

võimaldaks ilmunud kirjanduse täielikumat esitamist, kaoks vajadus kordustrukkide koondamiseks ja teos võidaks ülevaatlikkusest. Paraku aga jäi see vajalik töö 1960.aastal jooksva töö rohkuse ja vastava tööjõu puudumisel ettevalmistavas järgus seisma.

Nõukogude Eesti raamatu koondbibliograafia ei olnud aga mitte ainuke retrospektiivne bibliograafia, mille koostamisega eesti raamatupalat on tegelenud. 1956.aastal, kohe peale "Nõukogude Eesti raamatu" ilmumist asuti perioodiliste väljaannete (ajaleht, ajakiri, toimetis, bulletin, perioodiline koguteos jne.) koondbibliograafia jaoks materjali koguma. Bibliograafia pidi esialgselt hõlmama 1940.-1955.a. materjalid. Täiendavalt tuli bibliografeerida 1940/41.a. ilmunud perioodilised väljaanded ja samuti Suure Isamaasõja ajal nõukogude tagalas ilmunud väljaanded.

Perioodiliste väljaannete valikus lähtuti ajaliselt 1940. a. ajaloolistest juunipäevadest, mil rahvas kukutas kodanluse ja asus ise noort nõukogude riiki rajama. Registreerimisele kuulusid kõik sellest ajast alates Eesti NSV-s uutena ilmuma hakanud perioodilised väljaanded. Testavat raskust valmistas aga nende 1940.a. perioodiliste väljaannete valik, mis olid ilmuma hakanud juba kodanliku korra ajal, kuid jätkasid ilmumist ka nõukogude võimu tingimuses kahe, kolme jne. kuu jooksul, mõned isegi 1940.a. lõpuni, peegeldades oma veergudel selle ajaloolise perioodi tähtsaid sündmusi. Kerkis küsimus, kas neid üleminekuaja väljaannete numbreid üldse arvestada koondbibliograafias. Need väljaanded on asutatud kodanliku korra ajal, on kodanlike, enamasti likvideeritavate asutiste häälekandjad ja seega peaksid olema ka kodanlikku perioodi kuuluvad. Nii ka otsustati.

Ajakirjad, koguteosed, toimetised ja bulletinid süstematiseeriti Üleliidulise Raamatupalati liigitusskeemi põhiliikide järgi, ajalehed rühmitati nende tüübi järgi vabariiklikeks, linna-, rajooni-, MTJ ja asutuste ajalehtedeks.

Kartoteegi koostamise käigus tuldi aga korduvalt tagasi küsimuse juurde, kas on õige loobuda üleminekuperioodi

materjali registreerimisest koondbibliograafias. Sel juhul tuleb kõiki Nõukogude Eesti loomisega seoses olevate allikmaterjalide uurijaid suunata kodanliku Eesti ajakirjanduse juurde, kuna nõukogude perioodiliste väljaannete koondbibliograafia neid ajaloolisi uurimisallikaid ei hõlma. Selle ja muude veel lahendamata küsimuste taha ja ühtlasi ka jooksva töö kasvamise tõttu katkes koondbibliograafia koostamine korduvalt pikemateks perioodideks. Kuid ei lakanud nende ebaselgete küsimuste arutamine ei omas kollektiivis, ega ka teiste Balti vabariikide raamatupalatite töötajatega, kus ajaloolised sündmused ja probleemid on analoogilised Eesti NSV-ga. Ühistes arutlustes jõuti otsusele, et nõukogude perioodi ajakirjanduse koondbibliograafia peab sisaldama kõik need väljaanded, mis anti trükki ja ilmusid peale ajaloolisi juunipäevi kui meie ajaloo uurimisallikad. Kuna vahepeal oli aeg kõvasti edasi läinud, 1958.a. aga koondbibliograafia avaldamiseks võimalused puudusid, siis otsustati kartoteeki täiendada 1956.-1959.a. andmetega ja väljaanne avaldada teatmeteosena Nõukogude Eestis 20 aasta jooksul ilmunud ajakirjanduse kohta.

Iga väljaande koondkirjes esitati bibliograafilised andmed ajakirja, ajalehe jne. kogu ilmumisaaja kohta: nimi, kelle häälekandja, perioodilisus, toimetaja, ilmumisaastad, hind, ilmunud numbrid, märkused väljaandmises toimunud muudatuste, lisade, ilmumise lõpetamise jne. kohta. Väljaandele otsustati lisada statistiline ülevaade Nõukogude Eesti ajakirjanduse arengust ja sissejuhatus, kus käsitletakse ajalehtede ja ajakirjade bibliografeerimise printsiipe ja tutvustatakse koondbibliograafia struktuuri ning registreid.

Paralleelselt perioodiliste väljaannete koondbibliograafiaga, alustati raamatupalatis 1956.a. ka eesti noodikirjanduse koondbibliograafia koostamisega. Bibliograafia pidi hõlmama 1940.a.-1955.a. lõpuni nii iseseisvalt ilmunud kui ka ajalehtedes, ajakirjades ja kogumikes avaldatud noodid. Kuna 1940.a.aastal raamatupalatit veel polnud ja tolleaegne Riigiraamatukogu sundeksemplarina saadud noote ei registreerinud, siis vajab selle aasta materjal veel täiendavat kontrolli ja võima-

likult ka täiendavat bibliografeerimist.

Koondbibliograafias registreeriti ka opalograafil paljudatud noodid, vaatamata nende väiksele tiraažile. Nende arv on suhteliselt suur ja enamuse neist sisaldab Eesti NSV laulukooride repertuaari, nii klassikalist kui ka uut, esiettekandmisele kuuluvat ja samuti pikemate muusikateoste kooripartiisid.

Noodid on süstematiseeritud Üleliidulise Raamatupalati väljaandes "Летопись музыкальной литературы" kasutatud liigitusskeemi järgi mõningate täiendustega vokaalmuusika liigis, mis on tingitud materjali rohkusest koorilaulu alal. Nii on näit. 3-4 hääleliste kooride liik jaotatud edasi kooriliikide järgi - meeskoor, naiskoor jne.

Koondbibliograafias on avatud kõikide noodikogumike sisukorrad ja esitatud ka võimalikult täielikult kõikide laulutekstide autorid ja tõlkijad.

Samuti on koondbibliograafia varustatud nimede (heliloojate, seadjate, sõnade autorite, tõlkijate jne.) alfabeetilisest registriga ja vokaalmuusika osas ka laulude pealkirjade ja teksti esimeste sõnade registriga. Kuna viimaseil aastail tööma hu kasvust tingitult on tulnud piirduda peamiselt jooksva bibliograafilise tööga, siis koondväljaannete koostamist ei ole saadud jätkata. Noodikirjanduse koondbibliograafia vajaks täiendamist 5 viimase aasta materjaliga enne selle trüki toimetamist.

Alustamata on ka koondbibliograafia "Eesti NSV trükigraafika 1940-1959" käsikirja koostamine, mis samuti on raamatupalati 1959.-1965.a. perspektiivplaanis.

Töö kiire kasvu tõttu ei ole siiani suudetud täielikult välja arendada kroonikate registrite süsteemi, vaid on piiratud miinimumiga. Nii puuduvad kroonikates märksõna- ja kohanimede register, millest eriti viimane omab esmajärgulist tähtsust Eestit käsitleva kirjanduse väljatoomiseks kroonikatest. See abistaks koduloo kartoteekide loomist rahvaraamatukogudes ja raamatukogude teatmebibliograafilist tööd.

Nõukogude Liidu rahvad peavad väsimatut võitlust, et viia ellu NLKP kongresside ajaloolisi otsuseid. Need otsused on

rahuliku ülesehituse, rahvamajanduse, teaduse ja kultuuri uue tõusu suurepäraseks programmiks. Neil otsustel on vahetu seos nõukogude bibliograafiaga kui ideoloogilise töö ühe lõiguga. Sellepärast on ka riikliku bibliograafia eesmärgiks operatiivne ja hästi organiseeritud informatsioon kirjandusest, mis peegeldab kommunistliku ülesehituse praktikat ja teaduse ning tehnika uusi saavutusi.

Ja kokkuvõtteks: See mis praegu tundub igapäevasena, harilikuna - kõik see oli omal ajal probleemiks. On õige, et igal ajajärgul on oma nägu, oma elu. Tulime ja asusime tööle, meil ei olnud ja me ei osanudki omal ajal üle võtta kellegi kogemusi, kõik tuli iseseisvalt otsida ja tuli leida võimalusi küsimuste lahendamiseks. See esimene etapp (umb. 1950.aastani) oli Eesti NSV riikliku bibliograafia nii öelda "saamise" aastad. Töö tuli organiseerida, tuli asuda raamatupalati otsese ülesannete täitmisele, tuli võidelda sündeksemplaride saamise eest trükikodadest, läbi töötada meetodilisi küsimusi riikliku bibliograafia alal, abistada rahvaraamatukogusid, üldistada töökogemusi ja kasvada töös endas. Teist etappi (umbes kuni 1958.aastani) iseloomustab juba bibliograafia edasine areng, uute bibliograafiliste töövormide otsimine, töö teadlikkuse tõus, julgus ja tahtmine asuda suurte kumulatiivsete bibliograafiliste väljaannete koostamisele ja avaldamisele.

Ja viimane, kolmas etapp - see on juba meie tänapäev. Kõigil teadus- ja tootmisaladel rõhutatakse bibliograafia osatähtsuse kasvu. Nõukogude bibliograafia on saavutanud uut ja suurt edu. Raamatupalatid on saanud Nõukogude Liidus bibliograafilise töö keskusteks. Anda lähemal aastail täielik ülevaade Eesti NSV trükiteodangust a.1940-1960 - see oleks raamatupalati väärtuslikuks kingiks ja vabariigi kultuurisaavutuste hiilgavaks tunnistuseks Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50.aastapäevaks. Kui meie nüüd ei suuda olla baasiks bibliograafilisele tööle, operatiivselt informeerida laiu rahvahulki uuest ilmutavast trükisõnast, siis ei tööta meie oma ülesannete kõrgusel, jääme seisma - teiste sõnadega - jääme maha elust. Uued ülesanded riikliku bibliograafia alal seoses NLKP KK ot-

susega "Raamatukogude olukorrast meie maal ja selle parandamise
abinõudest" ootavad täitmist.

Sisukord.

Saateks	Lk. 2
J. S a a r. Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu metoodilisest tööst partei otsuste propageerimisel ja NLKP Keskkomitee otsuse "Raamatukogude olukorrast meie maal ja selle parandamise abinõudest" täitmisel.	3
M. H e i m a n. Soovitava bibliograafia arengust Eesti NSV-s.	21
R. J a n n u s. Väliskirjanduse fond ja selle propaganda ENSV Teaduste Akadeemia Keskraamatukogus	43
E. K u d u. Fr.R.Kreutzwald Tartu Ülikooli Raamatukogu kasutajana. Referaat.	57
A. P a l m. Varjunimede avamise probleemidest. Referaat.	62
L. P l o o m p u u. Eesti NSV riikliku bibliograafia saavutusi.	66

Содержание.

	Стр.
Вступление	2
Й. С а а р. О методической работе Государственной библиотеки Эстонской ССР им. Фр.Р.Крейцвальда по пропаганде решений партии и выполнению постановления ЦК КПСС "О состоянии и мерах улучшения библиотечного дела в стране."	3
М. Х е й м а н. О развитии рекомендательной библиографии в Эстонской ССР	21
Р. Я н н у с. Фонд зарубежной литературы Центральной библиотеки Академии наук Эстонской ССР и его пропаганда	43
Э. К у д у. Фр.Р.Крейцвальд - читатель библиотеки Тартуского университета	57
А. П а л ь м. О проблемах расширивки псевдонимов .	62
Л. П л о о м п у у. Достижения государственной библиографии Эстонской ССР	66

Spurta

A-24198

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00367440 7